

Joan-Frederic Brun

Còntes de Pampaliborna

*RECU LH DELS CONTES POPULARS DAU
PAIS DE MONTPELHIER DINS SA VERSION
ORIGINALA OCCITANA*

*(Culhidas de Montèl, Lambèrt, Ròcaferrièr,
Langlada, Hubac, etc...)*

(Estiu 2005)

Peperelet

Atrobèron Peperelet - dins un caulet. Era tant pichòt que lo vesian que totescàs. La vièlha que lo noirissia ié donèt per breç una capucheta d'agland. Un jorn lo mandèt per òrtas portar una fogasseta a son òme, que maiencava.

Sus lo bòrd dau camin i aviá un tropèl de vacas que paissian. N'i aviá una blanca, - n'i aviá una negra, - n'i aviá una roja. En ié raubent la fogasseta, una d'aquelas vacas envalèt Peperelet.

Alòr Peperelet cridèt secors.

Son paire, qu'entendeguèt lo crit, ié ditz:

- Peperelet, onte siás?

- Siái, respondèt el, dins lo ventre de la vaca, que m'a envalat.

Aquel òme ne fai pas una ni doas, pren la vaca blanca, la tua, - l'embolna - mès i atrobèt pas Peperet.

Peperet se meteguèt tornarmai a cridar. Son paire diguèt un autre còp:

- Peperet, onte siás?

- Siái, ço ditz, dins lo ventre de la vaca, que m'a envalat.

L'òme prend la vaca negra, la tua, - l'embolna - mès i atrobèt pas Peperet.

Peperet se remeteguèt a cridar. Son paire diguèt un autre còp:

- Peperet, onte siás?

- Siái, ço ditz, dins lo ventre de la vaca, que m'a envalat.

L'òme prend la vaca roja, la tua, - l'embolna - mès i atrobèt pas Peperet.

La vièlha femna recaptèt la tripalha dins un banaston e se n'anèt a l'ostau. Lo lòng dau camin, ausiguèt quauqu'un que disiá:

- Dança, dança

vièlha rança!

Cerquèt a gaucha, cerquèt a drecha, cerquèt en aut, cequèt en bas: vegèt pas digús. E totjorn la voetz repetava:

- Dança, dança
vièlha rança!

Era Peperet rescondut dins una tripeta, que cantava. La vièlha, sans cercar mai, anèt son camin.

A l'ostau meteguèt las tripas dins un peiròu e las faguèt còire. Au premièr bolh, la voetz se remeteguèt a retnar:

- Dança, dança
vièlha rança!

Era Peperet que se planhissiá d'èstre bolit.

Quand las tripas seguèron a taula, Peperet sortiguèt e racontèt dau fiu a l'agulha ce que i èra arribat.

*Lo gal cantèt
e la sorneta finiguèt.*

Turlendú

Turlendú, per sa fortuna, aviá pas qu'un pesolh. Anèt en un ostau veire se li gardarián pas son pesolh. E li diguèron :

-Pausatz l'aquí sus la taula !

Dins quauques jorns venguèt cercar son pesolh.

- Mon cher, la galina vos l'a manjat.

- Tant badarai, - tant cridarai, - d'aquí que la galina n'aurai.

- Vos cau pas tan badar, -ni tan cridar, - solament prene la galina e vos enanar.

Prenguèt la galina e anèt dins un autre ostau.

- Bonjorn , Turlendú ; venètz vos caufar ?

- Ai pas freg, mès vene veire que me gardetz la galina, se vos plai.

- E ben metètz-la au galinièr.

Dins quauques jorns venguèt cercar sa galina.

- Mon cher, l'autra fes tombèt dins l'estable dels pòrcs a galina e la vos mangèron.

- Tant badarai, - tant cridarai, - d'aquí que lo pòrc n'aurai.

- Vos cau pas tan badar, -ni tan cridar, - solament prene lo pòrc e vos enanar.

Prenguèt lo pòrc e vai dins un autre ostau.

- Bonjorn , Turlendú ; venètz vos caufar ?

- Ai pas freg, mès vene veire que me gardetz mon pòrc, se vos plai.

- E ben metètz-l'aquí a l'estable.

Dins quauques jorns ven quèrre son pòrc.

- Mon cher, l'autre jorn intrèt dins l'estable de la muòla e li bailèt un còp de pè e la tuèt.

- Tant badarai, - tant cridarai, - d'aquí que la muòla n'aurai.

- Vos cau pas tan badar, -ni tan cridar, - solament prene la muòla e vos enanar.

Prenguèt la muòla e se n'anèt dins un autre ostau.

- Bonjorn , Turlendú ; venètz vos caufar ?

- Ai pas freg, mès vene veire que me gardetz ma muòla, se vos plai.

- E ben laissatz l'aquí.

Dins quauques jorns venguèt cercar sa muòla.

- Mon cher, l'autra fes la chambrièira l'anava abeurar, la laissèt tombar dins un potz.

- Tant badarai, - tant cridarai, - d'aquí que la chambrièira aurai.

- Vos cau pas tan badar, -ni tan cridar, - solament prene la chambrièira e vos enanar.

Prenguèt la chambrièira, la met dins un sac, e se'n vai en un autre ostau.

- Bonjorn , Turlendú ; venètz vos caufar ?

- Ai pas freg, mès vene veire que me gardetz mon sac, se vos plai.

- E ben metetz lo aquí darrièr la pòrta.

E Turlendú se'n vai.

Dau temps que i èra pas, faguèron sortir la
filha e meteguèron un gròs chin.

Venguèt quèrre son sac. Quand l'agèt portat
un bòn brieu :

- Marcha un pauc, que m'alassa de te portar.
Coma dobriguèt son sac, lo chin li sauta au
nas e lo n'empòrta.

E puòi disiá :

- D'un pesolhet a una poleta – d'una poleta a
un porquet, - d'un porquet a una muoleta, -
d'una muoleta a una filheta – d'una filheta a
un chinàs, - que m'a emportat lo nas.

*In :A. Montel et L. Lambert : « Contes Populaires du
Languedoc » in Revue des Langues Romanes, 1872, pp206-
209*

La Mairastra

C'est la première partie du Petit Poucet. (V. les Contes des Fées de Perrault.)

-Un còp i aviá un òme qu'aviá dos enfants e que s'èra tornat maridar. La Mairastra, qu'aimava pas aqueles menuts, diguèt un jorn a son òme :

- Sabes de qué nos caldriá faire? Nos anarem passejar au bòsc. "

L'òme ié diguèt:

- " Anatz-i, vautres, se volètz."

Un matin la Mairastra prenguèt los dos enfants e ié diguèt

-Volètz que nos n'anem passejar?"

L'ainadet voliá pas, pr'amòr qu'aviá paur que sa mairastra lo perdèsse. Pasmens ié diguèron que òi totes dos. La mairastra ié faguèt prene un sac plen de pèls de pomas e los enmenèt. Tot caminant aqueles menuts ne'n manjavan. Quand seguèron plan

enfonzats dins lo bòsc, la mairastra ié diguèt:

- " Volètz que nous repausem un pauc ?"

Los enfants, qu'èran lasses, ié respondèron:

- " coma volretz. "

S'assetèron e s'endormiguèron; quand seguèron endormits, la mairastra se n'anèt e los quitèt. Quand aqueles enfants se desrevelhèron e que se vegèron sols, se metèron à plorar. L'ainadet diguèt a son fraire

- "S'aviam semenat la pèl de poma, ara trobariam lo camin."

Pasmens, quand aguèron marchat un pauc, lo jove diguèt à l'ainat:

- "Mònta sus aquel aubre, que benlèu veiràs quauque carbonièira que fuma e lai anarem. "

L'ainat ié montèt, mès vegèt pas res. Marchèron un pauc mai, e l'ainat tornèt montar sus un aubre. Vegèt un pauc de fum tot plen luònh. Diguèt a son fraire :

- " Vese un pauc de fum, mès sabe pas s'es un mas ou una carbonièira."

Caminèron deus lo fum e s'atrobèron en d' una carbonièira. Ié demandèron un pauc de pan. Lo carbonièr ié donèt, e puòì diguèt:

"- D'a n'onte sètz? "

L'ainadet ié respondèt:

"- Sèm de Pampaluna, los enfants d'un esclopièr e nòstra mairastra es una marchanda de lunetas que nos a perduts dins lo bòsc."(1)

Lo carbonièr prenguèt aqueles enfantons e los metèt en camin. Se n'anèron e marchèron tota la jornada.

Quand venguèt lo vèspre e qu'agèron sopat, la mairastra diguèt à son òme:

" S'aviam los enfants, manjarián d'aquela sopa que i a de rèsta."

L'òme ie respondèt:

- "Oì. "

Agèron pas pus lèu dich aquòs qu'ausiguèron tustar la pòrta. La mairastra faguèt lum à soun òme pèr saupre quau èra: aquò's seguèt los pichòts. Seguèron plan contents de los veire. Los faguèron plan sopar, e la mairastra los coujèt totes dos. Pasmens, au bot de

quauques jorns, aquela michanta femna diguèt tornar à son òme :

- " Lo diables tos enfants, de tant que son aissables! Te los anarai perdre que tornaràn pas pus."

Aquel òme, qu'èra pas bon paire, ié respondèt:

" Fai coma volràs. "

La mairastra diguèt tornar als enfants:

- " Volètz que nos n'anem passejar, mos enfants? "

- " Nani, ié faguèron los enfants, que nos perdriatz. "

La mairastra ié respondèt que non.

- "Vos ame ben tròp."

L'ainat, sans res dire ni a son fraire, ni a sa mairastra, se'n va en cò de sa grand e ié conta tot. Sa grand ié diguèt:

- " Quand vos anaretz passejar, vendretz aicís, que vos bailarai quicòm. "

Coma de fèt, un jorn la mairastra los fa levar de bon matin. Los fa dejunar per partir. L'ainadet, en vegent aquòs, se n'anèt en cò de sa grand e ié diguèt:

- " Nòstra mairastra nos vòu enmenar tornar.
Sa grand ié bailèt un sac de cendres e ié
diguèt de las semenar en marchent, claretas
per que durèsson mai de temps.

" Coma aquò, amai vos vòlgue pèdre,
poiretz totjorn en seguiguent las cendres,
trapar lo camin. "

Faguèron ben antau, mès lo camin durèt mai
que lo sac. Las cendres s'acabèron e totjorn
marchavan, per tau que la mairastra jogava
de rusa. L'ainadet o conoissiá ben, mès voliá
pas res dire : cresiá de poder trobar lo camin,
e se perdèron.

Lo gal cantèt
E la sorneta finiguèt

(Version de M. Hubac (Émilien), de Gignac.)

1 Cette réponse est plutôt chantée que parlée. Il serait facile
d'en retrouver les rimes, si, comme je le crois, le conte lui-
même a existé originellement en vers (Roque-Ferrier).

Apondon:

Perrault a mesclat dos còntes fòrça diferents d'èime. Lo cònte de la Mairastra jot sa fòrma occitana repren lo cònte tradicionau dels manits perduts dins la sèlva. La seguida amb lo manidet lurat e lo becut correspondís a un autre cònte d'un fons desparièr. De mai, n'ia que pensan que Charles Perrault (1628-1703) a repensat sos contes amb doas amiras: un aspècte "moral" (i a una "moralà" a la fin) e tanben d'allusions esotericas (alquimistas???) escondudas. (cf. Jean-Pascal Percheron, "Charles Perrault, conteur et hermétiste", Editions Ramuel, 1999). Tot aquò nos aluòncha dau fons popular ancian! Per lo còp, lo cònte reculit a Ginhac es autenticament dau vièlh fons europèu. Carreja l'antic interdich de la granda sèlva, luòc sagrat dels cèltes ont se vesían fàcia a fàcia los dieus. Que son rescontre èra mortau. S'estraviar dins lo bòsc fai partida d'una demarcha iniciatica fundamentala, Dante se'n recordarà a l'inici de son Inferno. : "me retrobèr en una sèlva escura/ que lo drech carrairon l'aviái forviat...".

Lo Lop, lo Rainard e lo Boscatièr

Un còp un boscatièr, coma anava quèrre de lenha, vegèt un Lop qu'èra tombat dins l'ascladura d'un ròc.

« Vèni me sortir d'aicí, ie diguèt.

– Que te vengue sortir? M'en gardariái ben, que me manjariás viu.

– Ages pas lagui d'aquò, ié faguet lo Lop. Serà ieu, per mòias, que t'apararai còtra quau que siáque. "

Lo Boscatièr qu'èra bònas-gents, aganta sa còrda e, tot en s'esterminant los dets e las onglas còtra lo ròc, ne'n turet lo lop.

Alor que totes dos s'encaminèron de companha.

Au bot d'un momenet, lo Lop, qu'aviá pas res tastat de tres jorns ni de tres nuòchs diguèt au Boscatièr :

- « Sabes ben lo provèrbe dels vièlhs: – « A quau fai de ben lo mau ne'n ven. »
- Lo sabe ben pro.
- E ben! Puòi que lo sabes, te vòle manjar.
- Aquò's pas aquí çò que m'aviás apromés, quand t'ai sortit de l'ascladura dau ròc.
- Dise pas l'encontrari, mès lo talent es un quicòm que conselha fòrça causas. »

Alòr que lo boscatièr faguèt au Lop :

– « Se preniam coma jutge aquel Chival que pasturga per aquí? »

– « Vòle ben, respondèt lo Lop, que coma aquò tus e ieu sauprem sa rason. »

L'òme contèt au Chival cossí aviá sortit lo Lop de l'ascladura dau ròc, e cossí, per la paga, lo Lop lo voliá manjar viu.

Alòr que lo Chival ié venguèt antau :

– « Per que vòls pas que lo lop te mange viu? Ieu, tot lo temps qu'ai pogut tirar lo colars, mon mèstre m'a noirit coma se deu. Ara que pòde pas pus landar, m'a bandit defòra de l'estable e per pas crebar de fam, cèrque ma vida deçai delai per aqueles clapasses. »

Lo boscatièr, qu'aviá paur d'èstre manjat viu, diguèt aladonc au Lop :

– « T'avises pas qu'aquel Chival es vièlh e que repàpia ? Anem nos'n trobar lo Chin, que serà de melhor conselh.

– « Anem-ié. »

Se'n van atrobar lo Chin que rosigava un òs de lòng de la caminòla e lo Boscatièr diguèt au Chin çò qu'aviá dich au Chival.

Lo Chin respondèt antau :

– « Cossí vòls pas que lo Lop te mange ? Ieu, tant qu'ai pogut seguir l'aver, los anhèls e las fedas, per n'escartar las bèstias sauvatginas, ai manjat a mon sadol. Ara que soi vièlh, lo pastre me campeja dau pus luònh que me vei e me garda pas tant solament los cròstis de son pan. »

Lo Boscatièr, que la paur lo ganhava, totjorn que mai, diguèt au Lop :

– « Te siás pas encara avisat qu'aquel Chin èra endecat de son èime e que repepiava saique mai que lo Chival? I a pas que lo Rainard que nos pògue conselhar.

– « Vòle ben, faguèt lo Lop, mès de qué que nos digue, o farai e cercaràs pas mai plètis ni mèntis.

Lo Lop sòna aladonc lo Rainard, que dont mai èra sonat dont mai s'encorriasiá. Fin finala, quand vegèt que lo Lop l'anava gahar, s'arrestèt net e demandèt de qu'es que volián.

– « Volèm, diguèron lo Lop e lo Boscatièr, que nos metes d'acòrdi e que jutges nòstra contèsta. »

Lo Rainard, que ne'n podiá pas pus de l'escorrida, se quilhèt sus una lausa per los ausir melhor.

Quand lo Lop e lo Boscatièr aguèron finit sa dicha :

– « Per pas portar tòrt a degús, faguèt lo Rainard, cau que vege premieirament cossí èra lo Lop dins lo trauc. »

Se n'aneron davant lo ròc e lo Lop se metèt tornarmai ont èra quand lo Boscatièr l'aviá trobat.

– « O Lop, diguèt aladonc lo Reinard, es ben coma aquò qu'èras, dabans que te sortiguèsson d'aquela ascladura de ròc?

– « Oi, aquò's antau.

– « E pòs pas pus ne'n sortir? faguèt mai lo Rainard.

– « Pòde pas ne'n sortir, se me'n tirassas pas.

– E ben, se pòs pas te'n sortir, a mens que te'n tiren, tant vau que ié demòres per totjorn. E lo plantèt aquí que se rosigava los òsses de s'èstre laissat prene a-m'aquel torn de michantisa.

Alòr que lo Boscatièr diguèt au Rainard :

– « S'èra pas estat tus, lo Lop me manjava viu. Deman matin, per la paga, te portarai una galina dins lo ròdol ont èras, quand t'avèm atrobat. »

Lo lendeman, coma lo Rainard esperava dins aquel ròdol, lo Boscatièr se i agandiguèt emb una saca dessus l'esquina, la pausèt au sòu, e diguet au Rainard de la dobrir. Lo Rainard, que dau contentament se lecava adejà las babinas, dobriguèt ben la saca, mès ne'n

sortiguet pas qu'un Chin negre que ié sautèt
au gargatet e l'estranglèt.

Lo gal cantèt
E la sorneta finiguèt!

Reculit e mes en forma per Loïs-A. de Ròcaferrièr. "Le Félibrige Latin" p 14-16IX, 1898 (Setembre)

[Nòta de ARF: Ce conte est un essai de restitution montpelliéraine, tenté d'après une narration de M. Conort, instituteur à Saint-Frezal-d'Albuges (Lozère), narration qui avait été comprise par M. Louis Lambert dans ses «Contes populaires du Languedoc » (« Revue des Langues romanes », XL,, 481 et suiv.). La version de M. Conort s'applique à un lion, et ce détail, de même que les gallicismes de sa rédaction, montre qu'elle a dû être influencée par des appoints littéraires de diverse nature.]

Lo Reflechiment

Un còp i aviá un garçon qu'anèt demandar en maridatge la filha d'un maselièr. Quand agèron pro parlat de verquièira, de camps e de vinhas, la maire de la filha diguèt a son òme:

- « Se davalave au cavòt per tirar un pauc de muscat, fariam sauçòla e trincariam emb aquel garçon dabans ié donar l'ainada. »

Un còp dedins la cava, seguèt d'a fons enclausida en pensant à la nòça que volián faire, a sa filha, a sos enfants e als enfants de sos enfants. L'òme, quand seguèt pro las d'esperar, diguèt au garçon :

- « Me cau veire per de que fai tant d'alònguis. »

Davala l'escalièr de la cava e te vei la maselièira que s'èra acoidada dessus la bota de muscat.

Ié ditz aladonc :

- « De que fas aquí, menjam? »

- Pense, ié faguèt la maselièira, au garçon qu'es vengut demandar l'ainada, a sos enfants e als enfants de sos enfants. Se demoraves un pauc, ié pensariam totes dos au còp. »

Coma lo maselièr ié demorava e que lo temps se n'anava totjorn, la segonda filha diguèt a l'ainada e au garçon :

- « Me cau veire per de qué fan tant d'alònguis. »

Davala l'escalièr de la cava e te vei la maselièira e lo maselièr, totes dos acoidats dessus la bota de muscat : ié diguèt:

- « Dé qué romiatz coma aquò ? »

- « Pensam, ié faguèron totes dos, au garçon qu'es vengut demandar ton ainada, a sos enfants e als enfants de sos enfants. Se demoraves un pauc, ié pensariam totes tres au còp. »

Coma la segonda filha ié demorèt e que lo temps se n'anava totjorn, l'ainada, tota crentosa, faguèt coma aiçò :

- « Quau sap se ié seriá pas arribat quicòm? »

Davala, encara l'escalièr de la cava e los atrobèt totes tres acoidats dessus la barrica :

- « E ben, ié cridèt, n'avètz un plan, de vos faire esperar tant qu'aquò? De qué volètz que digue aquel garçon?

- « Es que, ié diguèron totes tres, nautres atanben pensam en-d'el coma tus ; pensam a vòstres enfants e als enfants de vòstres enfants, Se demoraves pas qu'un momenèt, ié pensariam totes quatre, que d'aquel biai nos conseilhariam melhor.

- S'es pas qu'un moment, faguèt l'ainada, vòle ben faire aquel reflechiment. » Mès coma montava pas pus, lo garçon davalèt a la fin dins lo cavòt e los atrobèt totes quatre acoidats, tèsta baissada sus la barrica.

- « E ben, ié venguèt, sèt看 enclausits que, pas puslèu davalats, agetz pas l'èime ni mai lo vam de remonter?

- Sèm pas enclausits ni mai enmascats, ié diguet aladonc la maire. Fasèm totes nòstre reflechiment sus aquel maridatge, sus vòstres enfants e los enfants de vòstres enfants. »

Or, dau temps que lo maselièr, la maselièira, e sas doas filhas parlavan o fasián aqueles reflechiments, la mitat de la bòta de muscat aviá rajat sus lo sòu e tot èra un barlac de la cava au cavòt,

Alòr que lo garçon barrèt lo robinet e ié diguet:

- «Pense pas que jot la capa dau ciel se siágue capitat jamai de simples coma sètz vautres. Se n'atròbe sòlament tres que vos fagan rampèu, esposarai vòstra ainada. »

Aladonc montèt los escalièrses de quatre en quatre e se'n tornèt au vilatge.

Or, coma passava de lòng dau devés, vegèt un òme que, per faire manjar d'aglands emb una truòja, l'agantava per la, coeta e ié butava la maissa còtra un euse. E d'aquel biais, la paura truòja manjava pas e totjorn que mai cridava.

- « Coma sètz simple! ço diguèt lo garçon. Se volètz que vòstra bèstia mange, vos la cau pas menar ansin. Daissatz-la en repaus,

montatz sus l'euse e fasètz ne'ni tombar d'aglands.

- « Cresètz ?" » ço diguèt l'òme. Montèt pasmens sus l'aubre, sambotiguèt sas brancas, los aglands ne'n tombèron e la truòja los mangèt.

Coma lo garçon s'encaminava mai, passèt davant un mas onte un òme picava emb una forca dins un molon de castanhas sans ne'n podre levar ges.

- « De qué fasètz aquí, brave òme?

- « O vesètz, m'entanche per montar tot aquelas castanhas a la palhièira.

- « Se fasètz antau, ié seràn pas d'à bona ora!... Cau, solide, que l'agetz virada, la cabeça!..

- « E cossí las montariatz, vos?

- « Ieu, las metriái dins un panièr, o se que de non, una saca.

- « Cresètz? » ço diguèt l'òme. Prenguèt pasmens una saca e montèt sas castanhas a la palhièira.

Coma lo garçon s'encaminava mai, atrobèt un òme que per faire son torn, aviá quitat sas braias, e per las milhor prene après, las aviá penjadas dobèrtas còtra una paret. De dessus l'acrin de la paret, lo paure ensajava de faire lo saut dins sas braias. Mès jamai lo podiá pas endevenir : un còp passava per costat, un autre davant, tantòst engulhava una camba, tantòst l'autra, mès pas jamai los dos au còp. Lo garçon, que l'arregardava faire, ié diguèt après cinc ò sièis sauts :

- « Vòlètz que vos baile un conselh, brave òme?

- « Un conselh es pas jamai de refús.

- « Davalatz, metètz vòstra esquina còtra la paret ; prenètz vòstras braias de las doas mans, lo davant davant, lo darrièrs darrièrs ; engulhatz una camba e puòl engulharetz l'autra.

- « Cresètz? » ço diguèt l'òme. Mès s'embraièt solament quand agèt seguit aquel conselh.

Lo garçon qu'èra alòr ras de son ostau, faguèt un lòng flechiment sus lo sotitge

dels tres caplucs e, quand l'agèt finit, tornèt en cò dau maselièr.

- « Aicí soi, ié diguèt. Dabans dintrar dins l'ostau, ai atrobat tres òmes que vos farián mai que mai rampèu. E, per téner ma paraula, esposarai vòstra ainada! »

Ieu que m'atrobère aquí per asard, seguère de la nòça e coma me bailèron una mitat de pan tendre, un planponh d'olivas, e tres gobeletats de vin, trinquère a la santat dels nòvis, de sos enfants e de sos pichòts enfants.

Mes en forma per Loïs-A. de Ròcaferrièr. « Armanac Moutpelieirenc per 1901 », in « Le Félibrige Latin » tome XI pp X-XIV

Nòta: M. Henri Bouquet me remit, en 1895, une version du « Reflechiment » qui parut dans « l'Arm. mout-pelieirenc » de 1897, p. 235-238, après que j'eus tant bien que mal rétabli quelques-unes de ses parties. Je ne sache pas que, sous sa forme naïve et rustique, aucun conte populaire des environs de Montpellier offre une aussi frappante leçon de choses et de philosophie pratique. On peut le résumer en ces termes : - «Lorsque l'homme reste fidèle à la loi naturelle de son être, il n'est pas sage, à lui, de calculer trop longuement les conséquences de l'acte qu'il accomplit. »

Dans le conte que je dois à l'obligeance de M Bouquet, le jeune homme renonce brusquement à ses projets de mariage et cherche ailleurs une plus intelligente moitié. Plus indulgente et plus fantaisiste d'allures, tout en restant aussi réelle au fond, une narration limousine publiée p. 22-25 de "l'Annada limouzina" de Lemovix (L. de Nussac) (année 1900), m'a permis de rééditer aujourd'hui le « Reflechiment » de 1897 et de lui donner une conclusion plus en harmonie avec la souriante malice du paysan languedocien .

Au fond, la version limousine et la version languedocienne sont également complètes, en ce sens qu'elles traduisent, l'une le côté sévère et l'autre le côté souvent très accommodant de l'âme méridionale.

Lo pelerinatge de la paura fornigueta

Un còp i aviá, a Pampaligossa, una paura fornigueta, un uòu e una cigala, que se n'avan faire un pelerinatge a Jerusalèm.

Avián fach acòrdi de pas se quitar, ni per òrre, ni per bèl. Quant a la pena, la part de l'uòu deviá èstre de prene lo bòn camin, la

part de la fornigueta de cercar recate, la part de la cigala de cantar.

Au despartir, lo camin èra plan, lo sorelh ponchejava, l'aigatge beluguejava, la flor embaumava. Era una jornada de Dieu, que tresfolissiá de jòia e de plaser.

L'uòu diguèt:

- Farà suau, anarem plan planet.

La cigala diguèt:

- Farà caud, aurem sorelh.

La fornigueta diguèt:

- Farà bèu, aurem de qué manjar.

I aviá dins una rasa lo grillh e a la cima d'un sause lo galapastre, que volián los escarnir per son gasolh; cantavan:

"Que demòra jot son cobèrt,
se res non ganha, res non pèrd"

Ni per aquò, la fornigueta, l'uòu e la cigala s'acaminèron de lònga.

En traversent lo sèrre, perdeguèron jòia.
A la montada, l'uòu se berquèt.
A la davalada, una nívol atapèt lo sorelh e la
cigala volguèt pas pus anar, de paur d'avedre
freg.

Ansinda la paura fornigueta
s'atrobèt soleta
per acabar son pelerinatge a Jerusalèm.

Sus lo tard s'agandiguèt au bòrd d'un riu;
l'aiga èra gelada e la bestiòla, en volguent
passar, se brigolèt la camba.

Alòrs, a mitat estavanida, faguèt son
planhum e diguèt:

- O gèu, gèu!
Que tu siás fòrta
de copar la cambeta
a la paura fornigueta
que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

La gèu respondeguèt:

- Lo sorelh es ben pus fòrt, puòi que me fond!

La fornigueta reprenguèt son planhum:

- O sorelh! sorelh
que tu siás fòrt
de fondre gèu
gèu de copar la cambeta
a la paura fornigueta
que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

Dau freg la tèrra se desglesissíá e de la montanha en aval s'expandissíá una rispa que sanglaçava.

Lo sorelh respondeguèt:

- La nívol es ben pus fòrta, puòi que m'atapa!

La fornigueta reprenguèt son planhum:

- O nívol! nívol
que tu siás fòrta
d'atapar sorelh
sorelh de fondre gèu
gèu de copar la cambeta
a la paura fornigueta
que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

La nívol respondeguèt:

- Lo vent es ben pus fòrt, puòi que
m'empòrta!

La fornigueta reprenguèt son planhum:

- O vent! vent!
que tu siás fòrt
d'emportar la nívol
nívol d'atapar sorelh
sorelh de fondre gèu
gèu de copar la cambeta
a la paura fornigueta

que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

Lo vent respondeguèt:

- La paret es ben pus fòrta, puòi que
m'arrèsta!

La fornigueta reprenguèt son planhum:

- O paret! paret!
que tu siás fòrta
d'arrestar lo vent
vent d'emportar la nívol
nívol d'atapar sorelh
sorelh de fondre gèu
gèu de copar la cambeta
a la paura fornigueta
que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

La paret respondeguèt:

- La tèrra es ben pus fòrta, puòi que
m'afermís !

La fornigueta reprenguèt son planhum:

- O tèrra! tèrra!
que tu siás fòrta
d'afermir la paret
paret d'arrestar lo vent
vent d'emportar la nívol
nívol d'atapar sorelh
sorelh de fondre gèu
gèu de copar la cambeta
a la paura fornigueta
que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

La tèrra respondeguèt:

- Lo bòn Dieus es ben pus fòrt, puòi que m'a
facha !

La fornigueta reprenguèt son planhum:

- O Dieu! Dieu!
que tu siás fòrt
d'avedre facha la tèrra
qu'afermís la paret
la paret a arreatat lo vent
lo vent a pas pus emportat la nívol
la nívol atapa lo sorelh
lo sorelh fond pas la gèu
e la gèu a copat la cambeta
a la paura fornigueta
que se n'anava faire
un Pelerinatge a Jerusalèm!

Alòrs Dieus agèt pietat de la paura bestiòla e
diguèt:

- Que la tèrra tremòle !

La tèrra tremolèt.
Dau còp la paret se trauquèt
lo vent passèt
la nívol s'escampilhèt
lo sorelh sorelhèt
la gèu se fondèt

e la paura fornigueta
retirant sa cambeta
de lònga tota soleta
acabèt pauc a pauc son pelerinatge a
Jerusalèm!

*Reculit e mes en forma per Aquiles Montèl (« Contes
Populaires rythmés, Rev Langues Romanes 1873, p
290-309.)*

Lo camin dau paradís.

I aviá una fes, encara a Pampaligossa, dos
novèls maridats.

Lo nòvie èra grand, fòrt e linge; la nòvia èra
polida, galòia e amistosa: ié disián per
escais-nom: Boca Ròsa.

Mès amb aquò aviá un còr volont, tot çò que se pòt. Per patí-patà pas res, per que si que non, fasiá la fonha o la bèba. Aladonc lo nòvie s'estonava, bretonejava, e cedava.

Aviá tòrt. Dins aqueste monde, per que tot ane plan, conven que cadun fague çò que sap far. L'òme a la rason, la femna a l'amor. Es pas convenable que l'òme siágue tròp amorós o la femna tròp rasonabla; l'un perdriá lo sens, a l'autra la lenga ié cascalhariá coma lo clòsc d'una nòse seca. Lo qu'aima la que i a fisat sa vida, sa beutat, son èime, la laissa dire e fai çò que deu. Aquesta sorneta o provarà.

Lo lendeman dau maridatge, au renòç, en se levant, la novieta diguèt, en calinhent:

- A! S'òm sabiá ont es lo país de l'amor vrai,
- aquel país ont totjorn òm s'aima, com ase ditz, m'agradariá de i anar, m'agradariá encara mai de ié viure.

Lo nòvie respondeguèt:

- Aquei país, tant polit e tant siaud, aquei país es lo Paradís. Aquí s'atròba la flor que canta, la fuòlha qu'encanta e la ròsa que fai aimar. Quand la boca n'a flairat lo baume, tastat lo mèu, es coma s'òm aviá pres lo trassegum. Aquí lo tròn i tròna pas, la nèu i nèbla pas, la rispa i rispa pas. Pauruga e fregeluga, aquò t'agradariá mai que mai. Solament, per manjar i a pas que de regardèlas, per beure que de potons!

La polida nòvia, d'aquò risenta, s'esclamèt:

- Baste agèssem, en tot temps, un tant polit manjar e un tant polit beure; se i anàvem?

- Ma jove, a de qué pantaias? Per se i agandir, cau fòrça fatigas e fòrça planhums. Lo país de l'amor vrai es a cinc cent mila legas d'aicí; d'una montanha a l'autra fau anar de penon, sans pausa ni musa. I a pas qu'un sol jorn dins l'an onte l'òm pòsque i anar: aquei jorn, es uòi.

- Anem-ié, ço ditz ela.
- Anem-ié, rediguèt el. Mès, una fes per òrta, t'anes pasavisar de revenir o de t'arrestar. Se siás malauta, te garirai; - se siás febla, te sostendrai; - se siás laiada, t'assolarai; - se siás trista, te cantarai; - se siás lassa, te portarai; - mès qué qu'arribe i anarai.

- Non, non me veiràs ni malauta, ni febla, ni laiada, ni lassa. Ton amor, per tant lòng que siágue lo camin, serà de lònga fa fòrça e ma jòia. Anem?

- Anem!

Anèron. Era l'aubeta. Lo camin èra lòng, eschirpós, difficile; mès, quand òm es joines e que l'amor es dau viatge, òm vai e ven. Après una passada, - avián fach una caminada - de lònga e gaiament sus lo camin dau paradís.

a l'auga, s'agandiguèron a la cima dau prumièr sèrre. D'aquí se desvistava tota la plana, en aval, lo rèc al mièg, e lo camin

paradisenc que vai drechament d'una cima a l'autra.

La nòvia volguèt s'arrestar per veire lo sorelh levant:

- L'ai jamai vist, faguèt la manhaga. M'an afortit qu'èra un regardar espectaclós. Se voliás, veiriam l'auròra se levar, lo rai tresluisir, lo sorelh s'expandir. Après una pausada - reprendrem la caminada - de lònga e gaiament sus lo camin dau paradís.

- Boca-Ròsa, m'amiga, nos arrestem pas. Lo camin es lòng, la vida corta. Se siás malauta, te garirai; - mès qué qu'arribe i anarai.

- Non, vòle pas que me garigues; siái malauta que d'amor. Regardem?

- Regardem.

Regardèron. L'auròra se levèt, lo rai tresluisiguèt, lo sorelh s'expandiguèt. La plana e la mar pampalhegèron. Ne montava, d'en aval, una clamadissa de jòia e d'amor que fasiá gaug. La novieta, espantada, dobrissiá

sos uolhons tant que se pòt e sentissíá son
còr d'enfant trefolir.

Se faguèt una passada - mès après mai d'una
orada - avián pas'ncara représ lo camin dau
paradís.

Lo nòvie, tot esmogut, la relevèt e se
remeteguèt a caminar.

Au matin, s'atrobèron dins una prada onte i
aviá de tota mena de flors. N'i aviá
d'espelidas, d'expandidas, de passidas. N'i
aviá de rojas, de blancas, de bluas. N'i aviá
que relusissíán a la raja dau sorelh, d'autras
que dindinejavan au ventolet. Aquò donava
gaietat de còr. Las aigas de fònt regolavan
dins lo riu e sus los calhaus fasián una
sansònha.

Quand la nòvia vegèt aquò, se plaseguèt
tornarmai de s'arrestar:

- Mon bòn amic, arrestem-nos per aici.
Beurem a la fònt, tastarem d'aquela frucha,

nos assetarem a l'ombreta. Lo còr me manca, sèm de léser, faguem una pauseta. - Après una pausada - reprendrem la caminada - de lònca e gaiament sus lo camin dau paradís.

- Boca-Ròsa, m'amiga, nos arrestem pas. Se siás febla, te sostendrai; - mès qué qu'arribe i anarai.

- Non, vòle pas que me sostengues. Ai pro de fòrça per anar, n'ai pas pro per anar totjorn. Beguem?

- Beguem!

Beguèron. Beguèron a la fònt, tastèron la frucha, s'assetèron a l'ombreta. La nòvia culiguèt, per son bòn amic, de tres sòrtas de flors: la flor dau còr, la flor dau lagui, la flor d'amor. Puòi, per belesa, se'n trenèt un galant capelet.

Se faguèt una passada - mès après mai d'una orada - avián pas'ncara représ lo camin dau paradís.

Lo nòvie, de fachariá, la relevèt e se remeteguèt a caminar.

A miègjorn, s'atrobèron au riu que dessepara los dos sèrres. L'aiga èra linda, lo temps siaud. La novieta, vegent aquò, agèt petelega de se ié banhar.

-Mon bòn amic, arrestem-nos per aici. Nos banharem. Lo calimàs me laia, l'aiga fresca m'o levarà. Après una pausada - reprendrem la caminada - de lònga e gaiament sus lo camin dau paradís.

- Boca-Ròsa, m'amiga, nos arrestem pas. Se siás laiada, t'assolarai; - mès qué qu'arribe i anarai.

- Non, vòle pas que m'assòles. M'agrada de me refrescar. Davalem?

- Davalem !

Davalèron. se banhèt, e l'aigueta agèt lèu redonat de fòrça a son còrs fatigat, de colors a sa bèla cara. La boca ròsa redevenguèt pus ròsa que jamai.

Se faguèt una passada - mès après mai d'una orada - avián pas'ncara représ lo camin dau paradís.

Lo nòvie, de lagui, la relevèt e se remeteguèt a caminar.

Sus lo vèspre s'atrobèron au bòsc de l'Aucelina. Dins lo boscatge e sus la pus nauta branca d'un píbol, un rossinhòl cantava; cantava sas amors.

Aquí la nòvia se songèt que fariá bòn de l'ausir.

-Mon bòn amic, arrestem-nos per aici. Escotarem lo gai cantaire; - siái trista, son cant me gaiarà. après una pausada - reprendrem la caminada - de lònga e gaiament sus lo camin dau paradís.

- Boca-Ròsa, m'amiga, nos arrestem pas. Se siás trista, te cantarai; - mès qué qu'arribe i anarai.

- Non, vòle pas que me cantes. Tu, t'ai totjorn; - el, l'ai pas qu'ara. Escotem?

- Escotem !

Escotèron. Lo rossinholet cantèt, bresilhèt, piutèt, cascalhegèt, gasolhegèt, gargalhegèt, tant e mai. Avia desvistat la Boca-Ròsa e cantava per sa beutat. Aquò la fasiá rire. Son jove ne risia pas. Trist e gelós, sentissia son còr ne morir d'enveja.

Se faguèt una passada - mès après mai d'una orada - avian pas'ncara représ lo camin dau paradís. Lo nòvie, despitat, la relevèt e se remeteguèt a caminar.

Sus lo tard s'atrobèron a la montada de l'autre sèrre. Lo calabrun èra tombat, lo soledre se levava. La nuòch s'escurzissia, lo sorelh morissia.

La nòvia, tant envejosa, volguèt lo veire morir entieirament.

- Mon bòn amic, arrestem-nos per aici. Après lo sorelh levant, lo sorelh cochant. Veirem l'ombra s'agandir, lo rai s'avalir, l'escuresina

s'expandir. Veirem, mai en aval, tot au lòng de la plana, lo camin qu'avèm fach. Après una pausada - reprendrem la caminada - de lònga e gaiament sus lo camin dau paradís.

- Boca-Ròsa, m'amiga, nos arrestem pas. Se siás lassa, te portarai; - mès qué qu'arribe i anarai.

- Non, vòle pas que me pòrtes. La nuòch ven, las estèlas mòntan. Regardem?

- Regardem!

Regardèron. L'ombra s'agandiguèt, lo rai s'avaliguèt, l'escuresina s'espantiguèt. Vegèron lo sorelh se perdre dins de nívols d'òr e d'argent, puòl davalalar, puòl ponchejar totescàs, puòl disparéisser. Après la jòia la tristesa.

Se faguèt una passada - mès après mai d'una orada - avián pas'ncara représ lo camin dau paradís.

Lo nòvie, desvariat, la relevèt e se remeteguèt a caminar.

- A, ié disiá en se planhiguent, ai fach çò qu'as volgut. Te siás trobada laiada, e t'ai pas

assolat; - te siás trobada trista, e t'ai pas cantat; - siás estada lassa, e t'ai pas portat. Adam seguèt pas bandit que per avedre pecat un sol còp; ai pecat cent fes. Lo lagui nais totjorn dau baujum d'un còr volont.

Disiá vrai: au sèrre, aviá volgut s'arrestar per veire lo sorelh levant; dins la prada, per las flors; au riu, per se banhar; au bòsc, per una cançon; a l'arribada, per l'expandiment de la nuòch. La tèrra i aviá tròp plasegut!

Quand arribèron au paradís, la pòrta èra fermada.

Reculit e mes en forma per Aquiles Montèl (« Contes Populaires rythmés, Rev Langues Romanes 1873, p 290-309.)

La pèl d'ase

Un còp i aviá un rei qu'aguèt una filha talament bèla, qu'estent vengut veuse, tombèt amorós d'ela e la volguèt esposar. Per que ié

consentiguèsse, ié prometiá cada jorn tout çò que ié passava dins l'idèa : ié disiá que, de qué que demandèsse, ié refusariá pas res.

Coma aquela filha, ié fasiá paur d'esposar son paire, cercava dins son èime las causas las pus impossiblas per l'en desgostar. Ié demandèt d'abòrd una rauba de la color dau cièl embé las estèlas.

Son paire, que voliá la contentar, sabiá pas coma faire. En empleguent pasmens tota la pena que poguèt s'amaginar ié trobèt una rauba color dau cièl e ié la bailèt.

Quand la filha aguèt aquela rauba, ié diguèt :
" Se volètz que vos espose, me'n cau ara una que siáque color de la luna. "

Son paire tornèt cercar dins totas las vilas, dins totes los magasins, e, a fòrça de cercar, i en trapèt una. Ié la portèt e ié diguèt :
" Jamai donc me recompensaràs de la pena que prene per tus? "

Sa filha ié respondèt :

- " Mon paire, i a encara una outra causa que volriái aver : cau que me crompetz una tresième rauba que siáque color de sorelh ;

bailatz-me-la, se que de non vous esposarai pas.

Son paire tornèt cercar dins totas las vilas per i aver una rauba color de sorelh. La trapèt, a la fin, e i é la bailèt en diguent :

- " Cau que dins uòch jorns seguem maridats. "

La filha prenguèt aquela rauba, e se n'anèt, dins sa cambra, maucontenta que se pòt pas mai de veire que son paire ié bailèsse tot çò que demandava, pèr tant dificil qu'o aguèsse cresegut.

Quand seguèt dins sa cambra, se metèt à plorar en diguent :

- " O ! s'es possible que te calgue, tu, esposar un paire ? De qu'es que ié demandaràs que non t'o pògue bailar ? "

D'aquel moment faguèt pas que se desolar la nuòch e lo jorn. Una nuòch pasmens ié venguèt una idèa: se sovenguèt que son paire aviá un ase e que i aviá ausit dire que lo bailariá pas quand deguèsse i'en costar la vida. Se pensèt de ié demandar la pèl d'aquel

ase. Alòr que lo matin, son paire l'estent anada trobar dins sa cambra e i aguent dich:

- " E ben, ma filha, siás-tu decidada qu'esposem aquestes jorns ? "

ié respondèt:

- " Nani, mon paire, qu'ai encava quicòm a vos demandar. Cau que me bailetz la pèl de vòstre ase qu'aimatz tant. "

Son paire ié diguèt :

- " Çò que dises aquí m'es plan fachós; ma filha, per amòr qu'aviái portat mon amor dessus aquela bèstia. Pasmens t'ai totjorn dich que te refusariái pas res. "

Entrement qu'aguèt respondut aquò, faguèt pelar l'ase e ié'n bailèt la pèl. En preguent aquesta pèl, la filha se diguèt :

- " Boi, paura, de qu'es qu'imaginaràs-tus, ara, per pas esposar ton paire ? "

Coma sabiá pas pus de que demandar, se pensèt dins la nuòch de prene sas raubas, embé sa pèl d'ase, e de se n'anar.

En caminent atrobèt una fada qu'èra estada a son batisme e que ié demandèt a-n-onte anava tant tard.

Après que i aguèt contat sas penas, la fada ié bailèt una бага e ié diguèt que, pèr moièn d'ela, tot çò que poiriá desirar seriá acomplit.

Alòr que, la fada l'aguent quitada, carguèt la pèl sus son esquina per ié servir d'abilhatge, e contunhèt son camin.

Au bot de quauque temps arribèt, en d'un castèl e demandèt a los que lai èran se la volián pas per pastrona.

Aquel monde, quand la veguèron dins sa pèl, saguèron pas pus de qué ié respòner.

- " Per Di ! ié diguèron, quand seriá que ton abilhatge, ne poiriás pas faire gaire mai. "

La prenguèron, pasmens, e ié faguèron gardar los anhèls dau castèl.

Un jorn que passejava son aver, s'anèt rejónher dins un pichòt maset e ié pausèt sa pèl d'ase ; carguèt sa rauba color de cièl, e preniá plaser a s'agachar davans soïn miralh.

D'aquel moment, lo filh dau rei, que passava per aquís, seguèt curios d'anar veire aquel pichòt maset onte s'èra embarrada.

Espincha per lo trauc de la sarralha e te vei una domaisèla tament bèla, que sus lo còp ne'n venguèt amorós.

Se n'anèt au castèl, e diguèt a los que lai èran :

- " De qu'es aquela domaisèla qu'es embarrada dins vòstre maset ? "

Ié responguèron :

- " Sai que volètz rire ? Aquò's una pilharda qu'avèm logat per pastrona e qu'es totjorn plegada dins sa pèl. "

Lo monsur ié diguèt qu'èra pas possible e qu'aviá vist, el, una bèla domaisèla. I afortiguèron que s'èra trompat e que fariá ben de tornar au maset per la melhor veire. Ié tornèt, mès la veguèt pas, per tau qu'èra partida.

Aquòs ié faguèt mau. Quand seguèt revengut a son castèl, ne'n tombèt malaute.

Sos parents, que podían pas saupre de qu'aviá, anèron quèrre lo medecin. Lou

medecin ié diguèt que lo milhor remèdi seriá de lo maridar.

Lo filh dau rei respondèt que se maridariá pas que non aguèsse manjat un gatèu fach per la pastrona qu'apelavan Pèl-d'Ase.

Sa maire se faguèt adonc ensenhar lo casal a-n-onte l'aviá vista, e, quand se lai seguèt avitada, la demandèt au monde dau castèl.

Totes cacalassèron de veire que la rèina èra venguda quèrre una filha tament salòpa per faire un gatèu a son filh.

Ela pasmens ié l'aprometèt.

Se'n va adonc au maset a-n-onte s'estremava, quita sa pèl per la rauba color de luna e pasta son gatèu.

Quand l'aguèt pastat, ié metèt dedins la baga que i aviá bailat la fada, e lo mandèt au filh dau rei.

Tot lo mond seguèt estonat de veire un gatèu tant bèl. Entre que lo filh dau rei l'aguèt tastat, seguèt garit.

Au mèmes moment trapèt dedins la baga que Pel-d'Ase i aviá mesa.

Adonc diguèt que quau que seguèsse la que la baga i anariá, l'esposariá e la fariá rèina.

Mandèron au castèl totas las filhas dau país e de l'environ, per de dire de saupre à quanta anariá la baga.

En d'una, era tròp granda ; en d'una altra, tròp pichòta ; talement que lo filh dau rei demandava totjorn Pèl-d'Ase, de l'aver vista tant bèla.

Sa maire, de l'aver vista tant lorda, au contrari, voliá pas que solament dintrèsse dins son castèl.

Coma son filh ié diguèt que i aviá pas pus d'autras filhas que Pèl-d'Ase per ensajar la baga, la, mandèron quèrre.

Venguèt plegada dins sa pèl. Tot lo monde, en la veguent arribar, ne'n riguèt.

Demandèt a dintrar dins una cambra per se i abilhar. Au bot d'un moment ne'n sortiguèt vestida en princessa coma

au castèl de son paire : portava la rauba color de sorelh.

Tanlèu ié metre la baga au det, i anèt que se podiá pas milhor. Seguèt ela qu'aguèt ganhat lo filh dau rei.

Mandèron aquela novèla à son paire, qu'arribèt qauques jorns après, e los maridèron.

Lo gal cantèt

E la sorneta finiguèt

(Version de M. Hubac (Émilien), de Gignac.)

1 Ici le conteur ne manque pas d'expliquer que cette bague était fine et ne pouvait aller à d'autres jeunes filles qu'à Peau d'Ane.

2- Lorsque la sournette se termine par un mariage, il arrive parfois que le conteur substitue la conclusion suivante : " Ieu que m'atrobère aquis per asard, me donèron un flòc de pan e quauques olivas. Restère amb los de la nòça tota la nuòch, et puòi quand seguèt jorn me n' anère. " Cette particularité, que j'ai notée dans quelques récits recueillis aux environs de Montpellier, n'existe pas à Gignac, du moins a ma connaissance. (Roque-Ferrier).

Apondon. Cònte d'origina orientala, La Pèl d'Ase èra ja conegut en França dempuòi 1547. Pro expandit en Africa dau nòrd et en índia. Una version en pròsa francesa, anonima, pareis en 1787. Es sai que per aquel canal popular que lo

conte es incorporat au "corpus" de còntes en usatge dins las velhadas lengadocianas. Ont Rocaferrèr lo reculís a la fin dau sègle XIX mercés a l'ajuda de Emilian Ubac. Ven donc pas de l'antic fons cèlt o latin. Mas a agut tres sègles per s'i fondre dintre. La version de Perrault en vèrses data, segon Marc Soriano, de 1693 o de la debuta de 1694. Perrault presenta lo cònte en vèrses jot son quite nom e non pas aquel de son filh. Aquí pren a bèl esprèssi partit dins la contèsta dicha "querelle des Anciens et des Modernes", ont vòu provar que los còntes d'en cò nòstre valon ben aqueles dels Ancians. Amb Griselidis, nòva pastorala, apond Les Souhairs ridicules e Peau d'Ane, e publica l'ensèm amb un prefaci en 1694, jota lo títol de Contes en vers. La fin rapèla Cendroseta, e lo det mai fin rapèla lo pè mai menut. I auria dins tot aquò un simbolisme esoteric qu'a pro interessat los ocultistas. "Derrière la façade morale de ces historiettes, ce fin lettré a dissimulé un message que les Hermétistes connaissent bien, celui du Cheminement dans l'Art Royal" escriu Jean-Pascal PERCHERON (1999). Tant vau dire que sèm luònh dau vièlh fons mitologic carreat inicialament per los còntes populars, ni que Perrault posèsse largament a aquela fònt...

Misèria

I a d'aquò cent ans e mai, a Casavièlha, pichòt vilatjon vesin de las Matèlas, viviá un marescal paure coma Jòb, cargat de familha, e que, quand aviá fach son òbra a l'enclutge,

èra obligat de boscassejar per portar de pitança a sos dròlles.

Un jorn de printemps lo bòn Dieu aguèt la fantasiá d'anar faire un viatge sus tèrra. Prenguèt amb el Sant Pèire e Sant Josèp per se levar de languir. Sa montura èra un ase embanastat que portava las claus de Sant Pèire e la rèssa de Sant Josèp, e que tanben encambavan cadun son torn quand èran lasses. Se capitèt qu'aquel jorn Sant Josèp volguèt faire a sos companhons las onors de sa capèla dau Puòg de Sant Lop ont passèron la nuòch.

Lo lendeman a la primauba, davalèron au travèrs dels ròcs e de la petarèla, lo bòn Dieu tirant l'ase per la brida e sos dos companhons caminant darrièrs. Mas, vai te quèrre ! Lo camin èra tant michant que l'ase se desferrèt, e que panardejava pron quand arribèron davant la pòrta de Misèria.

- Bonjorn l'amic, fai lo bòn Dieu. En pagant me ferrariás mon ase ?

- Ai pas un fèrre prèste, respònd Misèria, mas se volètz esperar un pauc, ne fargarai un e vòstra paura bestiòla riscarà pas de se debatar.

Coma Misèria èra bòn obrièr, lo trabalh, seguèt lèu lèste e los tres companhons poguèron mai se metre en viatge.

- Quant vos deve, ditz lo bòn Dieu ?

- Me devètz, me devètz... Pas gaire. A vos veire crèse que siatz pas rics. Siatz benlèu pus malurós que ieu. Tenetz, aquò se còmpta pas !

- Gramecís, l'amic. Vèse que siatz un brave òme. E coma vòle vos quitar quicomet, demandatz me las tres causas que vos agradaràn lo mai. E ?... E vos las donarai.

Misèria demorèt pensatiu, e Sant Pèire
darrièrs l'aurelha i fai : Demanda lo cèl

- Nò, respènd Misèria. Lo cèl es tròp naut. E
se tombave d'amont sus l'acrin de Sant Lop
me rompriái las costas. Vesètz aquela
cadièira, voldriái que totes los que se i
assetaràn poguèsson pas pus se levar sens
mon ordre.

- Te l'acòrde, respònd lo bòn Dieu. E ara ?

- Ara, fai Misèria, vesètz aquel nosièr
qu'ombreja mon ostau, vòle que totes los que
vendràn i manjar de nòses i siágan penjats e
que pògan pas pus se destacar sens ma
permission.

- Te l'acòrde mai, fai lo bòn Dieu. E puòi ?

- Demanda lo cèl, malurós, i faguèt mai Sant
Pèire.

- Vos dise qu'es tròp naut per ieu. Vesètz ma tabatièira. Demande que totes los que i prendràn una presa siagan cambiats en forniga, que se i embarren dedins, e que pògan pas pus n'en sortir s'aquò me plai. - Tot aquò t'es acordat, i ditz lo bòn Dieu. Fai ne'n bèn usatge, adissiatz.

E los tres companhons se metèron mai en viatge, Sant Pèire e Sant Josèp marchant darrièrs l'ase que lo bòn Dieu tirava per la brida en s'adralhant devèrs Trevièrs. Tanlèu qu'aprenguèt que Misèria aviá pas volgut dau cèl, lo Diable, vesent dins nòstre òme una preda novèla, partís per l'anar quèrre.

- E ben, i ditz en arribant. Siás prèste ?

- De qué volètz que vos digue, fai Misèria, veire un pauc. Arribatz un michant moment. Trabalhe per un boscatier qu'a copat sa picola. E coma es son ganhapan, seriatz pas

brave de pas me donar lo temps d'acabar l'òbra. Cinc minutas n'ai pron. Assetatz vos un pauc.

Cinc minutas, dètz, vint passèron, e a la fin lo diable i ditz :

- Partissèm lèu ? Se siatz pressat, podètz partir. Aviái oblidat de vos dire qu'ai encara de trabalh a faire. Lo Diable volguèt s'auorar, mès èra apegat sus plaça, e maugrat son esfòrç i seguèt pas possible de se levar d'aquí.

- Fai me gràcia, cridava a Misèria. Vite, vite que siái pressat.

- A la condicion, i diguèt Misèria, que me donaràs vint ans de mai.

Podètz pensar se lo Diable risiá ! Fauguèt ben que consentiguèsse. Mès en se'n anant repotegava tant que, quand lo veguèron pas pus, lo tròn petava encara sus las roïnas dau

castèl de Montferrand. Lo Diable pèrd pas
jamai sovenença. Vint ans après ora per ora
arribèt amb quatre demons.

- Aqueste còp siás prèste, faguèron a Misèria
?

- Se vos agrada partirai embé vosautres.
Solament avètz causit un michant jorn.
Encara s'èretz venguts un dimenge. Vesètz
pas que siái tot espelhandrat ? Laissatz me
cambiar de gordon, puòi vos seguirai. Per
tuar lo temps podètz manjar de nòses.
L'aubre estent pas naut auretz pas besonh
d'escalas.

Tanlèu qu'aguèron tocat las branca de
l'aubre los quatre diables siaguèron penjats
per las banas. Pasmens finiguèron per cridar
seba. E Misèria los quitèt partir quand i
aguèron donat vint ans de mai. Aqueste còp
lo Diable volguèt pas passar per capòt. Tot
l'enfèrn se meteguèt en branle e los vint ans
escolats, Misèria aguèt dotze demons dabans

el. Siás prèste, i faguèron ? Saique uòi te dediràs pas ? A la bòna ora, d'èstre venguts un dimenge. Me trobatz requinquilhat, e aurem pas ges d'alanguis. Voudriái ben vos convidar mas siái paure qu'ai pas solament un gobelet de vin. Prengam una presa que nos escarrabilharà. Pas pus lèu plantat los dets dins la tabatièira de Misèria los dotze diables siaguèron cambiats en fornigas. Misèria quichèt lo cabucèl e amaguèt la tabatièira dins sa pòcha. Tant que lo marescal de Casavièlha aguèt lo Diable dins sa pòcha la tèrra seguèt un paradís. Pas pus de diables, se vesia pas pus de raubaires, pas pus de contrabandièrs, pas pus de renegaires e de bancarotièrs. Lo mond avián batejat aquela passada l'atge d'aur. Mas lo rèi que podia pas pus pagar los jutges, los avocats, los uissiers, los gendarmes, mandèt quèrre Misèria e i demandèt la famosa tabatièira. Misèria volia ben plaire au rèi. Mas consentiguèt pas mai que quand lo rèi i aguèt promés que lo diable vendria pas pus lo quèrre. Pasmens tot a una fin aici de bas. E la mòrt qu'esparnha pas

degús venguèt picar en cò dau marescal de Casavièlha. Dins l'autre mond, Misèria se demandava ont anariá donar tèsta. Dins l'escuritat fonsa ont coma Jarjalha s'enfonzava totjorn, devistèt tres pòrtas. A la premièira, la porta dau cèl, pica per demandar la retirada. Mas Sant Pèire que lo conoguèt i fai pietadosament :

- T'o disiai ben de demandar lo cèl ! As pas volgut m'escotar. Pòde pas te dobrir. A la segonda, la dau purgatori, i diguèron que degús intrava pas sens un passapòrt dau Paradís. E tornarmai emmandèron lo paure Misèria. A l'infèrn trobèt la pòrta alandada. Mès coma anava dintrar s'entend cridar:

- Quau es aquò?

- Es Misèria !

Sus lo còp los diables seguèron arrambats. Tenguèron consèlh, e a l'unanimitat coma i aviá tant fach de desaguicis sus tèrra, de paur

que n'ié'n faguèsse encara mai en enfèrn, lo volguèron pas reçaupre. Bandit de pertot e desaviat de córrer totjorn dins l'escuresina lo paure Misèria prenguèt lo partit de s'entornar sus la tèrra. I es dempuòi, e crèse ben que i serà totjorn.

Tèxt signat « Lou Pescaluna » paregut dins la Campana de Magalouna N° 380 - Març de 1928 p 47

Mitat-de-Gal

Un còp i aviá un òme (1) que passava a chival per s'entornar a son castèl. Rencontrèt en camin Mitat-de-Gal, que veniá de trobar una borsa plena d'escuts en gratant sus un molon de fumièr. L'òme ié diguèt :

- « Se me vòls donar aquel argent, te bailarai un plen sac de civada e te prendrai embé ieu a mon castèl.»

- « E ben! vendrai. »

Mitat-de-Gal montèt sus lo chival e se n'anèron. Quand aguèron fach un pauc de camin, trobèron un rainard que diguèt a Mitat-de-Gal :

- « Onte vas, Mitat-de-Gal ? »

- « Vau emb aqueste monsur a son castèl. »

- « Se me preniás ? » diguèt lo rainard.

- « Non, que sèm pro cargats. »

- « Si, si, pren-me, que vòle venir embé tus. »

Mitat- de-Gal ié diguèt :

« Dins mon detràs, met te-ié. »

Se ié metèt, e se n'anèron. Quand aguèron fach un pauc mai de camin, rencontrèron una manaireta que diguèt a Mitat-de-Gal :

- « Onte vas, Mitat-de-Gal ? »

- « Vau emb aqeste monsur a son castèl. »

- « Se me preniás, que pese pas gaire ? ié diguèt la manaireta. »

- « Non que sèm pro cargats. »

- « Si, si, pren-me, que vòle venir embé tus. »

Mitat-de-Gal ié diguèt : « Dins mon detràs, met-te-ié. »

Se ié metèt e se n'anèron. Quand seguèron un pauc pus luònh, rencontrèron una ribieireta que diguèt mai a Mitat-de-Gal :

- « Onte vas, Mitat-de-Gal? »

- « Vau emb aqeste monsur a son castèl. »

- « Se me preniás? ié diguèt la ribieireta. »

- « Non, que sèm tròp cargats. Lo chival nos pòt pas pus rebalar.»

- « Si, si, pren-me, que vòle venir embé tus ; veiràs que n'auràs pas regrèt. »

Mitat-de-Gal ié diguèt : « Se ié pòs anar, dins mon detràs, met-te-ié.»

Se ié metèt e se n'anèron. Arribèron au castèl qu'èra nuòch. Monsur davala de chival e tusta la pòrta.

- « Quau es aquòs ? » diguèt la serventa

- « Aquò's Monsur embé Mitat-de-Gal; davalatz un lum. »

Madama davalèt embé lo lum e demandèt coma èra anat lo viage. Mitat-de-Gal ié respondèt qu'èra plan anat, dès que lo merchand tornava (2). Monsur diguèt a la

dama d'anar lèu alucar lo fuòc, que Mitat-de-Gal deviá aver freg. Mitat-de-Gal respondèt :

- « Nani, ai pas freg. »

Après i aver fach totas aquelas amistenças, ié diguèron :

« Es pas lo tot, Mitat-de-Gal, vos cau metre a taula. »

Mitat-de-Gal ié respondèt que n'aviá pas prèissa ; mais dins aquòs se ié metèt. Quand aguèron sopat, Monsur, que s'èra entendut embé Madama, faguèt semblant de pas saupre a-n-onte poiriá faire cochar Mitat-de-Gal. La dama ié diguèt :

- « Lo farem cochar aval dins lo galinièr, sus la barra, embé las galinas : aquís serà caudet.»

Mitat-de-Gal ié respondèt : « Anarai plan, serai caudet, dormirai plan aquís. »

Entre qu'aguèron passat la velhada, lo
monsur diguèt a la serventa :

- « Prenetz un lum e anatz cochar Mitat-de-
Gal. »

Lai anèt. Mitat-de-Gal sautèt sus la barra e
diguèt :

- « Serai plan aici. »

Quand la serventa se seguèt enanada, las
galinas, qu'avián sentit Mitat-de-Gal sus la
barra, lo desquilhèron a còps de bècs. Mitat-
de-Gal diguèt adonc au rainard :

-« Rainard, rainard, sortís de mon detràs
qu'ara es ora. »

Lo rainard sortiguèt e mangèt totas las
galinas.

Lo lendeman matin, lo monsur e la dama, que cresián de trobar Mitat-de-Gal mòrt e d'aver sa borsa, mandèron la serventa au galinièr. La serventa trobèt Mitat-de-Gal que cantava coma un fòl sus la barra ; mès i aviá pas pus de galinas dins lo galinièr.

La serventa s'en va au monsur e ié ditz :

- « S'enmandatz pas Mitat-de-Gal, nos arroïnàrà. A devorit totas las galinas, sens ne quitar una. Coma farem per manjar ? »

Lo monsur ié respondèt :

- « N'ages pas lagui ; l'aurem la nuòch que vèn : lo farem cochar embé los buòus, e a còps de banas lo tuaràn. Deman matin lo trobarem mòrt.»

Lo monsur se lèva e va veire Mitat-de-Gal que cantava coma un fòl.

Ié ditz :

- « Mitat-de-Gal, cossí avètz passat la nuòch ? »

- « Plan, Monsur, plan ; ai plan dormit. »

- « Tant milhor, qu'aviái paura qu'aguèssetz freg.»

- « Nani, Monsur, ai pas agut freg.»

Mitat-de-Gal davalèt de sa barra. Lo faguèron manjar coma cau tot lo jorn. Quand venguèt lo vèspre, sopèron. E quand aguèron sopat, monsura diguèt tornar a la dama :

- « A-n-onte farem cochar Mitat de-Gal? »

Madama ié respondèt:

- « Lo calrà faire cochar aval, sus lo rastèl, dins l'estable dels buòus ; aquís serà caudet. »

Mitat-de-Gal diguèt:

- « Anarai plan, serai caudet, dormirai plan aquis. »

Entre qu'aguèron passat la velhada, lo monsur diguèt a la serventa de prene un lum e d'anar cochar Mitat-de-Gal. La serventa lai anèt. Mitat-de-Gal sautèt dessus lo rastèl, e diguèt :

- « Serai plan aici. »

Quand la serventa se seguèt enanada, los buòus, qu'avián sentit Mitat-de-Gal, ié bailèron a còps de bana. Mitat-de-Gal, tanlèu que se sentiguèt tustat, diguèt a la manaireta:

- « Manaireta, manaireta, sortís de mon detràs qu'ara es ora.»

La manaireta sortiguèt e copèt totas las banas dels buòus.

Lo lendeman matin, la serventa davala a l'estable; se'n va veire se Mitat-de-Gal èra mòrt. Lo trobèt dessus lo rastèl que cantava coma un fòl, e veguèt que totas las banas dels buòus èran copadas.

La serventa s'en va a monsur, e ié ditz :

- «S'enmandatz pas Mitat-de-Gal, nos arroïnarà: a copat totas las banas dels buòus. Coma farem per laurar ? »

Lo monsur ie respondèt :

- « N'agetz pas lagui; l'aurem la nuòch que ven : farem caufar lo forn tot uòi, e de vèspre ié lo farem cochar : se ié coirà mai que lo pan. Deman matin l'escamparem. »

Lo monsur se leva e va a l'estable. Ié trobèt Mitat-de-Gal que cantava coma un fòl. Ié ditz :

- « Mitat-de-Gal, cossí avètz passat la nuòch?
»

- « Plan, Monsur, plan; ai plan dormit. »

- « Tant milhor, que n'ère en lagui. »

Mitat-de-Gal davalèt de dessus lo rastèl e lo faguèron manjar coma cau tot lo jorn. Entrament, caufavan lo forn d'aquís que seguèt roge.

Lo vèspre, en sopant, Monsur diguèt tornar a Madama :

- « A n-onte farem cochar Mitat-de-Gal anuòch? »

Madama ié respondèt :

- « S'aquòs fai pas res a Mitat-de-Gal, çai avèm una cochada au forn.»

Mitat-de-Gai diguèt :

- «A-n-onte volretz ; vau plan pertot. Au forn anarai plan, serai caudet; dormirai plan. »

Mès se'n pensava pas mens, e, amai que veguèsse caufar lo forn, èra plan tranquille.

Entre qu'aguèron passat la velhada, lo monsur diguèt mai a la serventa: - «Prenetz un lum e anatz cochar Mitat-de-Gal. »

La serventa lai anèt. Mitat-de-Gal, en dintrant dins lo forn, diguèt :

- « Serai plan caudet aici»

La serventa seguèt pas pus lèu sortida que Mitat-de-Gal sentiguèt sas plomas s'amolonar e se rostir. Sens esperar mai, diguèt a la ribieireta :

- « Ribieireta, ribieireta, sortís de mon detràs qu'ara es ora.»

La ribieireta sortiguèt e rempliguèt lo forn d'aiga. Lo lendeman matin, la serventa se lèva e va veire se Mitat-de-Gal èra rostit. Lo trobèt davans la pòrta que cantava coma un fòl, e veguèt lo forn remplit d'aiga que versava.

Met las mans sus la tèsta, s'en va trobar monsur au lièch e ié ditz :

- « S'enmandatz pas Mitat-de-Gal, nos arroïnarà ; a remplit d'aiga lo forn. Coma farem per còire lo pan ? »

Lo monsur ié respondèt :

- « Entre que serai levat, ié bailarai çò que ié reven e l'enmandarem endacòm mai.»Lo monsur se levèt, anèt soetar lo bonjorn a Mitat-de-Gal, e ié demandèt s'aviá plan passat la nuòch. Mitat-de-Gal ié diguèt que òi. Lo faguèron plan dejunar ; ié rendèron sos escuts e se n'anèt.

*Lo gal cantèt,
E la sorneta finiguèt.*

(Version de M. Hubac (Émilien), de Gignac.)

Nòtas de Ròca-Ferrièr.

(1) Devenu formule populaire et déjà signalé ainsi par le Diccionari Moundi qui est à la suite des Oeuvres de Goudelin, art. Home.— Aquò's un còp èra un òme équivaut à dire : Ce que vous racontez est une fable. - V. les contes de la Mairastre et du Lauraire

(2) Proverbe populaire.

(3) Cantar coma un fòl, corrir coma un fòl, partís coma un fòl, sont autant de comparaisons populaires très fréquemment usitées dans tout le bas Languedòc. "I aviá un monde fòl" est synonyme de beaucoup de monde.

Lo Lauraire

Un còp i aviá en d' un mas un òme qu'aviá tres filhas. Se n'anèt laurar en d'una tèrra qu'èra luònta dau mas. Quant seguèt per anar

dejunar, sus las onze oras, vegèt venir una bestiassa que ié diguèt : " Se me dònas pas una de tas tres filhas , deman d'aquesta ora çai serai e te devorirai."

Lo lauraire ié respondèt: " Se n'i a una qu'o vòlque, t'o sauprai a dire deman. "

Aquel òme se'n torna tot triste a son mas. Desbasta sa muòla e se'n va metre au lièch. Quand l'ora dau dinnar seguèt venguda e que las tres filhas vegèron pas venir son paire, l'ainada diguèt: ": saique quicòm ié serà arribat. "

Se'n van a l'estable: Vegèron la muòla que manjava e sonèron. Digús mutèt pas. Montèron au palhièr, pas res. Anèron au celièr, pas res. Sabián pas pus a-n-onte èra.

Se'n van au lièch : lo trobèron que plorava. Ié diguèron : " De qué vos es arribat? "

" Ai! mas filhas, ié respondèt lo paire, ce que m'es arribat ? vos o vau dire, amai vos farà pas plaser. "

Se levèt, anèt a la cosina e ié diguèt:

" A l'ora dau dejunar, es vengut una bèstia borruda e m'a dich que se ié donave pas una de mas tres filhas, deman, a la mèma ora, çai seriá e me devoririá. "

" Ara, ajustèt lo paire, agachatz la de vautres tres que ié vòu anar. "

L'ainada ié diguèt: " Mon paire, ieu, ié vòle pas anar !"

O diguèt a la segonda. Ié volguèt pas mai anar que l'ainada.

O diguèt a la tresena, que ié respondèt:

"- Ieu, i anarai ; sai que me devorirà pas ? "

Lo lendeman mati, aquel òme se'n va laurar.

Quand seguèt l'ora dau dejunar, la bèstia se sarra e ié fa : " E ben, de qué t'an dich ? "

Lo lauraire ié respondèt : "- O ai dich a l'ainada, a pas volgut ; o ai dich a la segonda, a pas mai volgut ; o ai dich a la tresena dich que vendriá " - " E ben, faguèt la bèstia, aquela me va; deman matin la vendrai cercar " Aquel ome se n'anèt. Quand seguèt au mas, diguèt a la joina : " Es tus que vòu." E ben, mon paire, ié respondèt, i anarai; sai que me farà pas mau. "

Lo lendeman matin, a cinc oras, la bèstia arriba e dintra sens res dire. Trobèt las tres joves qu'èron au canton dau fuòc.

Conosquèt la joina e ié diguèt:
- Anem, vèni; nos n'anem. " .

La filha lo seguiguèt, e se n'anèron. Marchèron un an per arribar au castèl de la bèstia. Quand ié seguèron arribats, la bèstia pausèt sa pèl e se trobèt un jove de tota

beutat. Eran, en d' aquel temps, au mes de setembre.

Lo jove prenguèt emb el la filha dau lauraire e la menèt dins una sala que i aviá d'abilhaments de tota color. Ié bailèt una rauba de printanièira jauna e se ié declarèt.

Ié diguèt que s'èra anat la cercar tant luònh, èra que fasiá penitènciá. Ié cromptèt una filosa, un fus, e un filosièr tot en argent, que se podíá pas res veire de pus bèl.

Ié bailèt atanben quatre raubas nòvas: una per l'ivèrn, una per lo printemps, una per l'estiu, una per l'auton. Mès tot aquòs èra pèr passar son temps e la trompar. Coma aquela filha ne'n conosquèt quicòm la faguèron jaire de bona ora per èstre tranquilles. Lo Paire dau jove i aviá cercat una femna pus richa mès pas tant polida, e lo maridatge èra definit. Quant aguèron sopat e que l'enlevada seguèt cochada, los parents anèron faire esposar l'autra au jove.

Lo lendeman matin, quand se desrevelhèt e que vegèt pas pus son bòn amic, se pensèt trobar mau. Demandèt a totes n-onte èra. Ié diguèron qu'èra partit per un autre país.

Prenguèt adonc son paquet, sa filosa, son fus e son filosièr, e se n'anèt en plorant per lo cercar.

Quant agèt caminat sièis meses, s'arrestèt en d' un bèl castèl e demandèt a los que lai èran se la volián pas logar per trabalhar.

Ié diguèron que se se voliá logar per guindièira, la prendrián. "E ben, ié diguèt, restarai. "

Lo lendeman matin, anèt gardar las guindas dau castèl, e, tot las gardent, se metèt a trabalhar embé la filosa.

" Oi! ie diguèt la dama dau castèl, pèr una guindièira, aquela filosa es ben tròp bèla! Me la deuriás donar. "

" Terré, madama, ié respondèt, coma filarai, s'un còp vos la baile ? Se volètz me quitar cochar embé vòstre monsur vos la donarai. "

" Quante frònt! voler cochar embé monsur! " diguèt la dama.

-"Quante frònt a vos atanben de voler ma filosa " ié respondèt.

La dama faguèt reflexion e diguèt:

- E ben, baila-me la filosa e farai coma voldràs. "

Ié la bailèt.

Lo vèspre vengut, la guindièira s'anèt jaire la premièira, e Monsur après. Era lo jove que i' avián raubat e qu'aviá reconoscut. Coma podiá pas dormir, l'empavotavan. Quant seguèt endormit, ela, vegent que i' aviá pas res dich, se metèt a cantar en crident e en plorent:

" Mon Diéu, mon marit,
Non jamais tus me vòs ausir!
ieu qu'ai marchat un an
la nuòch e lo jorn
ieu qu'ai traversat
La luna e lo sorelh,
La racha e l'estanh,
d'aquí qu'ai agut gastat
mas sabatas de fèrre - blanc.
Mon Dieu, mon marit,
Non jamai tus me vòs ausir! "

Los dau castèl, qu'avián escotat tota la
nuòch, l'entendèron que totjorn disiá ce
mème.

Lo lendeman, quand monsur se levèt, ié
demandèron se n'aviá pas res ausit. Ié diguèt
que non. La jornada se passèt antau.
Lo vèspre, après sopar, la guindièira se metèt
a filar embé son filosièr.
"- Oi, ié diguèt la dama, me deuriás donar
aqueu filosièr ? "

" - Terré , ié diguèt la guindièira, coma filarai, se vos lo baile? Se volètz me quitar mai cochâr embé monsur, vos lo bailarai. "

" Impudenta, ié respondèt la dama, ié cochariás mai que ieu. "

- " Ne'n parlem pas mai, ié diguèt, gardarai lo filosièr."

La dama, que podí pas filar embé la filosa tota sola, volguèt mai lo filosièr. Diguèt a la guindièira : " Baila-me-lo. Farai tornar coma vòs. "

Ié lo bailèt.

Lo vèspre vengut, la guindièira s'anèt jaire la premièira, e Monsur aprèp. Lo tornèron empavotar coma la nuòch d'abans.

Quand seguèt endormit, mai la guindièira se metèt a cantar en plorent:

" Mon Dieu, mon marit,
Non jamais tus me vòs ausir!
ieu qu'ai marchat un an
la nuòch e lo jorn
ieu qu'ai traversat

La luna e lo sorelh,
La racha e l'estanh,
d'aquí qu'ai agut gastat
mas sabatas de fèrre - blanc.
Mon Dieu, mon marit,
Non jamai tus me vòs ausir! "

Los dau castèl, qu'èron d'escotons coma la
premièira nuòch, l'ausiguèron que totjorn
cantava autau. Quant monsur se levèt, ie
tornèron demandar se n'aviá pas res entendut.
Ié diguèt que non.

La guindièira, maucontenta que lo monsur ié
respondèsse pas res, anèt gardar sas guindas
e filava embé lo fus.

La dama ié lo vegèt e ié faguèt fantasiá, per
amòr que n'aviá de besonh. Lo demandèt a la
guindièira, que volguèt tornarmai cochar
embé morsur.

La dama n'o voliá pas. Adonc ié diguèt: " Madama, per de qué o volètz pas? Vos, vos servissètz de ma filosa e me la gastatz, et ieu vos gaste pas Monsur, que tota la nuòch dormís. "

" -E ben, ié respondèt la dama, baila-me lo fus e farai tornar coma vòs. " Ié lo bailèt, e lo vespre se n'anèt mai cochar la premièira.

Los dau castèl diguèron adonc: " Cau pas anuòch donar lo pavòt a monsieur per veire de qué ié dirà. "

Monsur faguèt l'endormit, e la guindièira se metèt a cantar en plorant, coma totjorn :

" Mon Dieu, mon marit,
Non jamais tus me vòs ausir!
ieu qu'ai marchat un an
la nuòch e lo jorn
ieu qu'ai traversat
La luna e lo sorelh,
La racha e l'estanh,
d'aquí qu'ai agut gastat

mas sabatas de fèrre - blanc.
Mon Dieu, mon marit,
Non jamai tus me vòs ausir! "

Lo monsur ié diguèt:
" T'ausisse; aquòs èra per veire se m'èras
fidèla. " Parlèron en secrèt que non digús o
entendèt.
Lo matin se levèron. La guindièira prenguèt
sa filosa, son filosièr e son fus, e partiguèt
embé monsur. Los vegèron pas pus.

*Lo gal cantèt
E la sorneta finiguèt.*

(Version de M. Hubac (Émilien) de Gignac).

Joan de l'Orsa

*in "OCCITANIA" revue mensuelle publiée à Montpellier par la
Maintenance de Languedoc, Tome premier, année 1887,
Janvier-Avril, 28-35.*

Au cinquième chant de Mirèio [1], M. Mistral fait dire à
Vincent par son rival Ourrias:

Quand te bressavo au pèd d'un ourse,
T'a jamai counta Jan de l'Ourse,
Ta bómiano de maire? à Vincèn diguè'nsin.
Fa Jan de l'Ourse, l'ome double,
Que, quand soun mèstre, emé dous couble,
Lou mandè fouire si restouble;
Arrapè, coume un pastre arrapo un barbesin [2],
Li bèsti tóutis atalado,
E su'no pibo encimelado
li bandiguè pèr l'èr emé l'araire après
E tu, marrias, bounur t'arribo
Qu'apereici i'a gen de pibo...

Telle est la première mention provençale du conte de Jean de
l'Ours.

M. Henri Bouquet, compositeur à l'imprimerie centrale du midi, où il est depuis plusieurs années spécialement chargé de la Revue des Langues Romanes, avait, en 1871, couché par écrit une suite assez considérable de proverbes, d'énigmes et de pièces populaires, appartenant à la ville de Montpellier ou à son rayon immédiat. Il communiqua ce recueil à MM A. Montel et Louis Lambert, qui comprirent dans leurs Contes [3] et leurs Petites compositions populaires [4], puis dans les Chants populaires du Languedoc [5] la plus grande partie des versions qu'il contenait, sans toutefois utiliser une version extrêmement curieuse [6] de la sorne qui a fourni à M. Mistral la matière poétique du fragment que l'on vient de lire. M. Bouquet voulut bien me prêter ce manuscrit et m'autoriser à reproduire dans l'Iòu de Pascas sa version de Jan de l'Ours.

Mais celle-ci, comme beaucoup de contes à série, n'était pas complète, et le hasard vint très-heureusement à notre secours, en permettant à M. Desplan père, correcteur à l'Imprimerie centrale [7], de noter l'épisode qui faisait défaut à la mémoire de son confrère, c'est à-dire la rencontre de Tomba-biòus labourant avec un charrue attelée de quatre boeufs.

De la collaboration de MM. Bouquet et Desplan, il résulta donc le conte suivant, qui parut dans l'Iòu de Pascas de 1882 [8] tel que je le reproduis ici:

I aviá un còp un garçon sarralhièr que s'apelava Jan de l'Ors e qu'aviá pas que sa maire.

Un jorn ié diguèt :

- Ma maire, vòle anar faire mon torn de França.

Sa maire ié venguèt:

- De qu'es que vòls anar, joine coma siás, faire ton torn de França? Vòls pas rire sai que benlèu?

- Nani, nani ço diguèt, vòle pas rire e partirai dins tres jorns.

Quand sa maire lo veguèt decidat, ié diguèt :

« - Prendràs aquel enguent, e, se te fas mau o se te blassan enquicòm, n'espandiràs un pauquet dessus la plaga e te sentiràs pas pus res. »

Jan de l'Ors quitèt sa maire e se n'anèt a cò de son patron, per aver una barra que pesèsse cent mila quintaus.

Lo patron amassèt tot lo fèrre de sa fòrja e ié lo bailèt. Jan de l'Ors n'en faguèt una barra coma voliá, la carguèt sus son espatla e partiguèt.

Quand agèt marchat pro de temps, atrobèt un òme assetat sus una pèira, de lòng dau camin. Aquele òme ié diguèt:

« - Onte vas, Jan de l'Ors?

» - Vau faire mon torn de França. E tus, de qué fas ? » ié diguèt Jan de l'Ors.

- Ieu, tot en caminant, jògue au palet embé de ròdas de molin.»

Vira-palets [9] ié venguèt aladonc:

- De qu'es que pòrtas sus ton espatla ?

- Pòrte la barra de cent mila quintaus.

- Se caminèvem ensemble », diguèt Vira-palets?

- Caminem ensemble, diguèt Jan de l'Ors.

Marchèron longtemps, longtemps, ben longtemps d'aquí tant qu'agandiguèron una montanha talament nauta que sabían pas coma se'n prene per la passar. En arregardant de drecha e de gaucha, atrobèron un òme assetat.

Jan de l'Ors e Vira-palets ié diguèron:

- De qu'es que fas aquí?

- Fau mon torn de França.

- E coma t'apèlas?

- Vira-montanhas [10].

- E ben! ié faguèron, coma aquela montanha es tròp nauta e que volèm pas faire un bistorn per la forviar, vira-la d'un còp d'espatla.

Aguèron pas pus lèu dich aquò que Viramontanhas la virèt.

[Se n'anèron luònh, luònh, ben luònh [11]. Arribèron en un endrech ont i aviá tres camins, e sabían pas quante prene. Veguèron un lauraire que laurava embé dos cobles de buòus, e se servissíá per agulhada d'un essieu de carreta; ié demandèron se conoissíá pas un endrech onte bailèsson la retirada.

Lo lauraire prenguèt l'araire per lo bot, e, pallevant los quatre buòus d'una man, ié faguèt signe de l'autra onte caliá passar per atrobar aquel endrech.

Alòr ié diguèron:

- Camarada, coma t'apèlan?

- Tòmba-buòus [12].

- Deuriás venir faire embé nautres lo torn de França.

- Nani, ié diguèt, que ne'n tòrne; ai amassat quauques sòus e trabalhe mon ben. Adessiatz e a la companha.]

Caminèron un momenet e trobèron un endrech onte bailavan la retirada. Mangèron

e beguèron. Quand agèron finit, un òme venguèt a sa taula e ié diguèt:

- De qu'es que fasètz?

- Fasèm nòstre torn de França.

- Ai un ostau que degús pòt pas ié téner. Se volètz i anar coujar vos donarai fòrça argent», ié diguèt l'òme. Faguèron pache [13] e i anèron.

Entre que seguèron dins l'ostau, alumèron de fuòc dins la chiminièira d'una sala per se caufar. Tot a-n-un còp entendèron un grand baralh dins un potz qu'èra ras d'aquela sala.

Anèron au potz e, coma i arregardavan lo fons, ié veguèron sai pas quant de diablats que se demenavan.

Vira-palets volguèt descendre dins lo potz per los tuar:

- Solament, diguèt als autres, quand tirarai la còrda, me montaretz. »

Lo davalèron. Tot en davalant, una còla de diables ié sautèt dessus e se metèt a i escarraunhar las gautas e los membres. A chaca còp de ponh, Vira-palets n'en tuava quauques uns, mès ne'n,vesiá pas la fin;

quand sentiguèt que ne'n podiá pas pus tirèt la còrda e lo montèron.

Vira-montanhas diguèt alòr: - « Ieu, ié vau davalalar. Veiretz que, ne'n vendrai a bot: cau qu'a còps d'espatlas los escrache còtra la paret dau potz.»

Lo metèron dins una banasta e lo descendèron. Un fum de diables sautèt sus el coma sus Vira-Palets e zo!, de l'escarraunhar, zo!, de lo mòrdre que de tament. Zo! Vira-montanhas, a còps d'espatlas d'escrachar de diablats. Ne'n tuèt de milions e de milions; mès, coma ne'n vesia pas jamai finir lo nombre, tirèt la còrda e lo montèron.

Venguèt lo torn de Joan de l'Ors de descendre.

- Ieu, ço diguèt, montarai pas que non los age tuats totes. Vira-montanhas, fai me passar la barra de cent mila quintaus.

Vira-montanhas ié la bailèt; lo metèron dins la banasta embé l'enguent que sa maire i avia donat e lo davalèron dins lo potz. Un còp au fons, zo! de còps de barra ne'n vòls aquí n'i a

; zo ! de tustar de drecha, de gaucha, de pertot.

Quand sentissia que los diables l'avián tocat, preniá un pauc de son enguent, se'n metiá sus la plaga, e tornarmái fasiá virar sa barra coma un molinet. O faguèt tament e tament de temps, que venguèt a bot de totes los diables que s'atrobavan aquí.

Tirèt aladonc la còrda per que lo montèsson, e seguèt pas pauc estonat quand vegèt que Vira-palets ni Vira-montanhas respondián pas pus.

- Coma es que me sortirai d'aicí ? » se pensava.

A fòrça de cercar, devistèt una porteta e i anèt. La descadaulèt, e s'anèt capitar dins un cambrilhon, davans lo paire dels diables, que tremolava coma un jonc.

Jan de l'Ors ié diguèt :

« Se tiras la carrèla per me sortir dau potz, auràs la vida sauva. »

Lo diable lo montèt; mès, un còp en naut, Jan de l'Ors tirèt l'autra còrda, e montèt lo diable. Quand s'atrobèt au bot, daissèt anar la carrèla e, patatrac, lo diable anèt s'espofir sus una pèira dau potz.

Content qu'es pas de dire, Jan de l'Ors se pensèt adonc de ganhar l'ostau ont i avián donat la retirada, e demandèt au mètstre l'argent que i aviá promés.

Lo mètstre ié respondèt que Vira-montanhas e Vira-palets èran dejà venguts:

- Avèm, ço diguèron, tuat los diables dau potz, après que nos avián fach morir Jan de l'Ors.

Fin finala, lo mètstre de l'ostau ié diguèt qu'avián emportat l'argent convengut.

Sans dire un mot, Jan de l'Ors anèt a l'endavans de Vira-montanhas e de Vira-palets e los assuquèt embé sa barra de cent mila quintaus. Un còp mòrts, ié prenguèt l'argent qu'avián raubat. D'aquí se n'anèt drech a sa maire e ié donèt tot.

Lo gal cantèt

e la sorneta finiguèt.

Cette version diffère çà et là de celle que mentionne le cinquième chant de Mirèio [14]. Dans celle-ci, Jean de l'Ours va charruer les chaumes (fouire li restouble) de son maître, tandis qu'il laboure, à Montpellier, le petit bien qu'il a acheté de ses économies. Dans la première, il cède à un mouvement de colère qu'on n'explique pas pour jeter en l'air, par dessus la cime d'un peuplier très élevé, sa charrue et ses deux couples de boeufs. Dans la seconde, au contraire, il se borne à les soulever d'une main pendant qu'il indique de l'autre la maison où Virapalets, Vira-montanhas, et Jan de l'Ors pourront recevoir l'hospitalité. M. Mistral dit enfin que les deux compagnons de l'Hercule provençal, - c'est ainsi qu'il le qualifie- s'appellent, l'un, Arrache-montagne et l'autre, Pierre de Moulin, noms qui ne s'éloignent guère de Viramontanhas et Ròdapalets dans la version de M. Bouquet.

M. Mistral dit encore (p. 487) que Jean de l'Ours était fils d'une bergère et d'un ours qui l'avait enlevée. Cette mention est conforme à la généralité des versions européennes du conte, et, d'ailleurs, celle de Lansargues (Hérault) est sur ce point favorable à l'affirmation de l'illustre poète provençal. Elle débute ainsi, d'après un renseignement que je dois à l'amicale obligeance de M. Alexandre Langlade :

I aviá una fes una femna qu'en boscassejant
dins lo bòsc saguèt raubada per un ors. Au
bot de nòu meses, faguèt un pichòt que ié
diguèron Jan de l'Ors.

Aquel pichòt, dau mai venguèt grand, dau
mai venguèt fòrt.

A vint ans, èra fòrt, fòrt que ben talament.

Un jorn diguèt a sa maire:

- Ma maire, vòle anar faire mon torn de
França. »

La version de Lansargues est sur les autres détails presque toujours semblable à celle de Montpellier. Elle ne s'en écarte d'une manière sensible qu'à la partie du conte où l'on place Jean de l'Ours en présence du père des diables. Dans la seconde, le héros oblige celui-ci à tirer la corde du puits; il ne lui accorde même la vie qu'à cette condition. Mais Jean de l'Ours ne se pique pas de générosité, et, lorsqu'il est revenu à la lumière, il monte, à son tour, le diable dans le second seau; puis, en lâchant la corde, le laisse choir au fond du puits sur une pierre, où il est broyé.

La version de Lansargues, soit qu'elle ne veuille pas entacher l'honnêteté du héros, soit qu'elle croie le diable éternel, contrairement à la tradition populaire qui l'assujettit à la mort, qui le marie, lui suppose des querelles de ménage et des enfants, le transforme en ermite lorsqu'il devient vieux, lui prête enfin très libéralement la plupart des défauts et des infirmités humaines ; là version de Lasargues, dis-je, narre de la manière suivante la sortie du puits:

Jan de l'Ors ditz au diable

- Tira-me d'aicí o t'ensuque. »

Lo diable ié respònd:

- Romplís ton panièr de carn e mònta d'escambarlons sus aquela aigla. Chaca fes que farà coàc, baila ié un flòc de carn. »

Jan de l'Ors encamba l'aigla embé son panièr tot plen de carn, l'aigla s'envola, e, chaca fes que fai coàc, ié dòna un flòc de carn.

Quand aguèt volat, volat, volat, agandiguèron lo bèrle dau potz e Jan de l'Ors sautèt defòra.

La sortie du puits sur le dos d'un aigle, et surtout le panier de chair qui sert à apaiser l'oiseau libérateur, me seront une transition pour passer à une partie du conte de Jean de l'Ours, qui semble jusqu'ici n'avoir pas conservé d'équivalents en bas Languedoc, je veux parler de la descente du héros dans un précipice où se lamente une princesse prisonnière, qu'il a charge de délivrer. M. Mistral a enchâssé cette aventure de Jean de l'Ours dans le discours provençal qu'il a prononcé à Marseille, le 25 novembre 1882, au début d'une soirée littéraire donnée par la Société des félibres de la mer [14].

« Acabarai, Messiés e Damo, pèr uno coumparesoun. Dins nòsti vilage se fai de conte. Un d'aquéli conte, qu'es célèbre entre tóuti, es aquéu de Jan de l'Ourse. » Jan de l'Ourse es uno espèci d'Erculo prouvençau, qu'après avé coumpli forço travai espetaclous, entènd dire que, souto terro, dins lou fin founs d'un garagai, uno princesso es enmascado e gardado pèr un

dragoun. Que fai noste valènt Jan? En guiso de chivau encambo uno aiglo, e, sus lis alo d'aquelo aiglo, davalo dins l'abime. Mai, à mesuro qu'èu davalo dins lis entraio de la terro, l'aiglo bramo qu'a fam. E alor noste Erculo apasturo emé sa car, apasturo emé soun sang, l'aucelas afama. Enfin arribo avau, ensuco lou dragoun, déliéuro la princesso; e la princesso recouneissènto, coume à la fin de tóuti li conte, espouso aquéu que l'a deliéurado.

Midamo, Messiés, lou Felibrige, éu peréu, pourta subre lis alo de l'engèni prouvençau, es davala dins lis entraio de la terro de Prouvènço, dins li prefoundour dóu pople; e, quand l'engèni que lou porto à brama de la fam, éu i'a douna peréu sa car, valènt-à-dire, sa jouinesso, soun devouamen, sa vido : e basto que la prouvènço, un jour reconeissènt ço que s'es fa pèr elo, espousèsse l'idèio que i'a rendu soun amo e dounèsse la man au Felibrige [16].

Il me semble que cette nouvelle et le mariage qui la termine complètent assez heureusement le conte de Jean-de-l'Ours, tel que le garde encore la tradition populaire du bas Languedoc et de la Provence arlésienne [17].

A. Roque-Ferrier.

NOTES

[1] Mirèio, pouèmo prouvençau de Frederi Mistral (avec la traduction française en regard). Avignon, Roumanille, 1859, in 8°, p 176.

M Hippolyte Brun avait déjà relaté l'histoire de Jean de l'Ours dans ses "Païens innocents" (mention de M. Mistral, voyez les notes de la première édition de Mirèio, page 487).

Ceux qui seraient curieux de connaître le rôle important de Jean de l'Ours dans la littérature orale de l'Europe, de l'Inde, et même de l'Indo-chine, liront avec autant de fruit que de plaisir les remarques que M. E. Cosquin a ajoutées au Jean de l'Ours lorrain dans les Contes populaires recueillis dans un village du Barrois (Romania, V, p 87, N° de Janvier 1876).

[2] Hippobosque, petit insecte qui vit sur les moutons et les brebis.

[3] Poésie populaire de Languedoc. Contes populaires, recueillis et publiés sous la direction de MM. A. Montel et Louis Lambert, premier fascicule [le seul paru]. Paris, Franck, 1874; in-80, 108 pages.

[4] Littérature populaire de Languedoc. Petites Compositions populaires rec. et publ. par MM. Montel et Lambert. Paris, Franck, 1873; in-8° 180 pages.

[5] Chants populaires du Languedoc, publiés sous la direction de MM. A. Montel et L. Lambert, avec la musique notée. Paris, Maisonneuve, 1880; in-8°, xii-588 pages.

[6] La page 5 des Contes populaires fait cependant allusion, dans les termes suivants, à la scène qui nous occupe:

"Ce récit, pour ce qui concerne les épreuves, est à peu de chose près celui qu'on fait en Provence de Jan de l'Ours et en

Bourgogne de Jean de Vert. En allemand, bar signifiant ours, il y a tout lieu de supposer que ces deux noms sont identiques."

[7] Si le mot pouvait s'appliquer à ceux qui, depuis seize ans déjà, composent et corrigent régulièrement les publications philologiques ou méridionales éditées par MM. Hamelin frères, MM. Bouquet et Desplan auraient plus que personne le droit d'être qualifiés de romanistes.

Les Petites Compositions populaires de MM Montel et Lambert témoignent çà et là de la collaboration de M. Desplan. Je lui dois, pour ma part, de précieuses indications sur le conte de Cendrouseta-Batajou à Montpellier.

[8] Montpellier, Imprimerie centrale du Midi, 1882; in-12, pages 95-99.

[9] Littéralement tourne palets.

[10] Tourne-montagnes.

[11]. La partie du conte qui a été imprimée entre crochets a été donnée par M. Desplan père.

[12]. Tombe-boeufs.

[13]. On dit aussi pacha.

[14] Mirèio, etc, p 487.

[15] Voyez sur cette soirée et la tradition qui se réfère à Jean de l'Ours un fort intéressant feuilleton de M. Louis Brès dans le Sémaphore de Marseille, n° du 29 novembre 1882.

[16]. *Lou Felibrige e l'empèri dóu Soulèu, charradisso de Frederi Mistral au Ciéucle artisti de Marsiho, lou xxv de novèmbe MDCCCLXXXII (avec la traduction française en regard). Mount-pelié Empremarié centralo dóu Miejour (Hamelin fraire), 1883; in-8°, 16 pages.*

Dans la version lorraine publiée par M. Cosquin, il n'est pas question de dragon. Une fée signale à Jean de l'Ours un magnifique château souterrain gardé par des diables, que le héros tue peu après. Celui-ci délivre ensuite trois belles princesses qui étaient prisonnières, et il épouse la plus jeune, après diverses péripéties qu'il serait trop long de signaler ici.

[17] *Signalons, mais seulement pour mémoire, une modification à demi satirique, à demi félibresque, faite par M. Valère-Bernard à la légende qui nous occupe, dans son conte ou plutôt son roman provençal de Jan de l'Ourse. Le journal Zôu, édité à Marseille par M. Louis Astruc, le publie en feuilleton. Commencé avec le n° du 15 mai 1886, ce roman paraissait encore dans le n° du 1° juin 1887.*

Peton-Petet

Un còp, lo paure Peton-Petet qu'aviá una fava, la semenèt et venguèt nauta jusqu'au ciel.

Un jorn que n'aviá pas res per manjar, anèt montar a sa favièira, piquèt à la pòrta dau Paradís.

Lo bòn Dieu diguèt :

- Sant Pèire, vai veire quau es aquí ?

- Es lo paure Peton-Petet qu'a pas res per manjar. Sant Pèire ié donèt una servieta.

L'expandissiá au sòu, i aviá per manjar de rostit, de bolit, d'ensalada, de pastís.

Quand agèt pro manjat, anèt encò d'un aubergista.

Ié diguet de ié gardar sa servieta, que quand l'estendiá sus la taula, i aviá de tot per manjar.

Quand volguèt anar querre sa servieta, ie'n donèron una altra, e quand l'estendèt, i agèt pas res per manjar. Montèt tornarmai à sa favièira.

- Pan, pan.

- Quau es aquí ?

- Es lo paure Peton-Petet qu'a pas res a manjar.

Ié donèron un chival blanc que cagava de Loís d'òrs.

- Chival blanc, chival blanc, caga de Loís d'òr

... E son chival ie'n cagava tant que ne'n voliá. Quand agèt ben cagat, l'anèt menar a l'aubergista.

- Gardatz-me aqeste chival, que caga de Loís d'òr.

Quand volguèt l'anar cercar, ie'n donèron un autre.

Volguèt lo faire cagar, caguèt de petas.

Montet tornarmai à sa favièira.

- Pan, pan.

- Quau es aquí?

- Es lo paure Peton-Petet qu'a pas res a manjar.

Ié donèron una barra.

« Ié diras : Barra, barrotla ! Barra, barrotla !

»

Anèt encò de l'aubergista :

« Barra, barrotla ! Barra, barrotla ! »

La barra bombèt l'aubergista e lo tuèt.

*Lo gal cantèt,
E la sorneta finiguèt.*

L. Lambèrt : « Ecrìt sòus la dictée de ma tante V. Gilbert. » .
In :L. Lambèrt : « *Contes Populaires du Languedoc* » 1899, p
118

Las tres galinetas

Una fes, i aviá tres galinetas que lo paire e la maire avián mes defòra de l'ostau: una blanca, una negra e una roja. Apres avedre ben plorat, se diguèron: « De qué farem? » Anèron à la recèrca. Se n'anèron luònh, luònh luònh... . Apres avere ben marchat, veguèron un clapàs. S'arrestèron e se diguèron : «Se bastissiam aici ambe las pèiras una cabaneta?» çò que seguèt dich seguèt fach, e se metèron au trabalh. Quand la cabaneta seguèt acabada, la roja, qu'èra la pus rusada, diguèt: «Vau ensajar se barra ben. » S'enclavèt e volguèt pas obrir a las

autras. La negra e la blanca, vegent que misericòrdia se perdiá, anèron pus luònh.

Atrobèron un autre clapàs, e se diguèron: « Se bastissiam una cabaneta? » çò que seguèt dich seguèt fach, e se metèron au trabalh. Quand la cabaneta seguet acabada, la negra diguèt: «Vau ensajar se barra ben. » S'enclavèt e volguèt pas obrir a la blanca. La paura blanca s'enanèt en plorant, se metèt à marchar vite; mais aviá bèu marchar, trobava pas jamai res. La nuòch la susprenguèt e s'arrestèt en plorant: « De qué devendrai, paura? » Sus aquel moment, veguèt una bèla dama que ié diguèt: « De qué fas aquí, bèla galineta? Per de qué ploras? » La galineta ié contet çò que s'èra passat. Aquela bèla dama èra la SantaVierja ; ié diguèt: « Plores pas pus, auràs una pus bèla cabana que las autras. Solament, reten ben çò que te vau dire: se quauqu'uns pica a ta pòrta, dobrigues pas; aquò serà lo lop que te manjaríá. » Au mèma moment, la Santa Vierja desapareguèt, et a la plaça ont èra se trobèt un bèu palais.

Lo lop se'n vai à la cabaneta de la galineta roja e ié ditz: «Dobrís-me. » La galineta ié respònd: «Nò, nò, nò, que siás lo lop, que me manjariás. » Lo lop ié ditz: « Trespetarai, trespetarai, ta cabana se demolirà.» La galineta ié respònd: « Trespetaràs, trespetaràs, ma cabana se demolirà pas.» Trespetèt, trespetèt, la cabana se demoliguèt, e lo lop la mangèt. Se'n vai a la cabana de la galineta negra e ié ditz: « Galineta, dobrís-me. »-Nò, nò , nò, que siás lo lop, que me manjariás. » -Trespetarai, trespetarai, ta cabana se demolirà. » -Trespetaràs, trespetaràs, ma cabana se demolirà pas.» Trespetèt, trespetèt, la cabana se demoliguèt, e lo lop la mangèt. Se'n vai à la cabana de la galineta blanca e ié ditz:

- Galineta, dobrís-me.

-Nò, nò, nò, que siás lo lop, que me manjariás.

-Trespetai, trespetai, ta cabana se demolirà.

- Trespetaàs, trespetaàs, ma cabana se demolira pas.

Trespèt, trespèt, la cabana e demoliguèt pas, e lo lop crebèt.

*Lo gal cantèt
E la sorneta finiguèt. »*

1 Ce conte m'a été donné par M. Henri Bouquet, qui l'a recueilli à Montpellier en 1843. . In :L. Lambert : « Contes Populaires du Languedoc » 1899, p 84

Jan lo nèci

Jan lo nèci quand seguèt varlet de mas, sa maire ié diguèt:

«Saves, dins uòch jorns serà la festa de la maselieira; te ié caudrà crompar quicòm de

polit que, coma aquò, son òme te volontarà
milhor.

- E cossí farai per o crompar? se diguèt Jan

- Te n'anaràs, ié faguèt sa maire, au fieirau e i
atrobaràs bèu e pus bèu.

Veja-t-aquí que Jan, la velha de la festa de la
maselièira, carga sa blòda nòva e sas
garramachas e se'n vai au fieirau, onte
crompavan e vendián tota mena de causas.
Passa e repassa, vira e revira, mònta e davala
mai de vint còps, sans saupre de qu'es que
causirà. Or coma vegèt, davans un taulièr,
doas guindas plomadas que penjavan:

- Quant las vendètz? diguèt a la guindièira,

- Un escut chacuna, e nòu francs las doas.

- Son pas pro bònas per aquel pris! ié faguèt
Jan, e se n'anèt enquicòm mai.

Au bot d'una oreta, dintra en cò d'un bochè,
qu'aviá la mitat d'un buòu davans sa pòrta:

- Quant volètz de vòstra carn? ié faguèt.

- Vint sòus la liura, diguèt lo bochèr

- Vído, qu'aquí i'auriá tròp de còsti per mon
borsòt e tròp de carga per mas espatlas !

En sortiguent d'aquí, veguèt encò d'una
tripièira un lèu de feda qu'encara fumava:

- Digatz, la femna, quant vendètz aquel
floquet de vianda?

- Vint sòus, ié faguet.

E coma Jan s'avisava pas que ié'n volián mai
que lo doble de son pris:

- Caucanha vos, ié diguèt; que demandatz
pas mai que non se pòt donar. Vos lo
cromparai, se me disètz cossí se cosina.

La tripièra i o enshèt e, dessan que parlava, Jan metiá de temps en temps, un pauc d'escopinha sus lo segond det de sa man drecha e fasiá coma s'escrivíá de letras sus sa man gaucha:

- Coma aquò, diguèt, soi solide de pas dessoblidar res de l'adobum.

La tripièra, quand Jan i aguèt pagat lo lèu, voguèt ié lo plegar dins doas fuòlhas de caulet:

- Levatz, ié faguèt, que lo portarai a la man, penjat emb un jonc. E veja-t-aquí que lo nèci travèrsa lo fieirau per ganhar lo mas. Teniá son lèu a la man e lo fasiá veire a cats e a chins e contava en totes que i'aviá pas costat que vint sòus. Totes, l'un après l'autre, ié disián de per rire:

- As fach aquí 'n polit mercat !

Mas el, que cresiá que ié parlavan per de bòn, ié respondiá tot riguent:

- Es per la maselièira que l'ai crompat !

Sortissiá totescàs dau fieirau que lo chin dau maselièr, qu'aviá bòn sentida, venguèt a son en davans e coma Jan fasiá totjorn balinbalan emé lo lèu, ié l'enmaissèt de dos còps de dent e s'encorriguèt de tant qu'aviá de cambas. Alòr que Jan, estabordit dau còp, ié faguèt signe dau ponh e ié diguèt coma aquò:

- O rauba-lèus, quora que t'acipe, me la pagaràs. Entremens, conoiràs pas jamai coma se cosina. E dau còp prenguèt un cantonet de sa blòda, lo trempèt dins un pauc d'aiga e faguèt coma s'escafava çò qu'aviá 'srich emb sa man drecha sus sa man gaucha. Quand seguèt agandit au mas, contèt a la maselièira coma i aviá crompat per la fèsta un lèu de vint sòus e coma lo chin ié l'aviá levat dins lo camin dau mas. La maselièira ié diguèt:

- Vos embaudetz pas mai d'aquò e fasètz coma se me l'aviatz bailat. Dimenge que ven, soparetz emb nautres e metrem una galina a l'aste.

- Gramecís, ié diguèt Jan. Per la paga, vos vòle virar l'aste, e, dau jus que rajará dins la lecafròia, n'oncharai lo rostit emb una escudèla!

Quand la galina seguèt cuòcha e rossèla coma l'aur, Jan la desenlastèt e la pausèt dins un grand plat sus la taula de la cosina. Mas lo chin, que s'èra rescondut darrièrs la pòrta, dintrèt pas puslèu que Jan agèt virat l'esquina, prenguèt la bèla galina rostida e faguèt coma per lo lèu: s'encorriguèt a tant de cambas qu'agèt.

Lo paure Jan, tot estabordit de veire que lo chin l'aviá raubat per lo segond còp, diguèt pas res, mas se pensèt entre sas dents:

- Coma a las tres son luchas, es aquí que t'esparnharai pas! Alòr la maselièira dintrèt:

- E ben, Jan, metetz-vos a taula, ço diguèt, que devètz vos sentir talent e que la galina serà bona!

- Era tament bona, ié respondèt Jan, que lo chin l'a trobada a son gost e l'a 'mportada ! - Cossí e i'avètz pas res dich, faguèt la maselièira?

- Nani, respondèt Jan, car dempuòi que me raubèt lo lèu, èrem brolhats e nos parlàvem pas pus !

En entendent aquela rason, la maselièira manquèt se trobar mau e, coma Sent-Miquèu era pas luònh, lo maselièr paguèt sos gatges a Jan e l'enmandet.

Loïs-A. de R.-F.

Las Sorcièiras

Un còp, i aviá un pescaire que biscava de vèire que chaca matin, sa barca èra banhada.

Volguèt saupre de qu'aquò voliá dire e, un sèr, s'anèt rescòndre pròche de sa barca.

Sus la poncha de mièja-nuòch veguèt venir de luònh una còla de femnas, chacuna ambé son lum ; intrèron dins son barcòt e n'entendèt una que disiá : « Partís per un, partís per dos, partís per tres, partís per quatre, partís per cinc, partís per sièis, partís per sèt. E la barca partiguèt coma un fum.

Lo lendeman, trobèt tornar sa barca banhada, mès sabiá a de qué se'n téner. Lo sèr, a nuòch tombanta, s'anèt cabir dins lo fin-fons de la barca e esperèt.

Au picant de mièja-nuòch, arribèt las sèt femnas que montèron dins la barca. Quand

totas ié foguèron dintradas, la que menava la banda diguèt: «Partís per un, partís per dos, partís per tres, partís per quatre, partís per cinc, partís per sièis, partís per sèt.

Mès la barca boleguèt pas.

« - Filhas ! - diguèt, - una de vautres es premsa ? ... »

Totas ié respondèron que nani.

Tornarmai diguet: « Partís per un, partís per dos, partís per tres, partís par quatre, partís per cinc, partís per sièis, partís per sèt, partís per uòch »

E la barca partiguèt coma un fum. Dins un virar d'uòlh traversèron la mar. Quand las femnas sautèron au sòu, lo pescaire las seguiguèt : las vegèt intrar dins un ostau mau famat. Dins aquela escorrida, reconoguèt qu'èra dins la tèrra d'Egipte. Per podre mantendre çò qu'aviá vist, copèt una branca

de palmièr e s'encorriguèt vite se rescòndre dins la barca.

Davant la poncha dau jorn, las sèt femnas revenguèron, e tornarmai la una diguèt : « Partís per un, partís per dos, partís per tres, partís per quatre, partís per cinc, partís per sièis, partís per sèt, partís per uòch ..» E la barca partiguèt coma un fum.

Quand lo pescaire contèt à sos vesins que, dins una nuòch, èra anat en Egipte e revengut, degús voliá pas lo crèire, mès el ié mostrèt la branca de palmièr qu'aviá emportat d'aquel país. Lo curat dau vilatge se planhissiá, au pròne, que, quand lo clèrgue sonava la campaneta, à l'elevacion, n'i aviá que baissavan pas la tèsta.

Lo pescaire diguèt au curat que, dins lo país, i aviá de sorcièiras ; per las conoître, i aviá qu'a semenar de sau davant la pòrta de la glèisa.

Lo dimenge, lo curat se tenguèt a la pòrta de la glèisa, e ié metèt de sau trissa. A l'evangèli, sèt femnas arribèron, mès davant la pòrta, s'arrestèron net. Lo curat ié diguet de dintrar ; poguèron pas, ansin se conoguèt que i'aviá sèt sorcièiras dins lo vilage.

*Lo gal cantèt
E la sorneta finiguèt.*

Communication de M. Bouquet, de Montpelhièr. . In :L. Lambert : « *Contes Populaires du Languedoc* » 1899, p 148

La Cendroseta

Un còp i'aviá un òme qu'aviá tres filhas. La pus joina, coma era totjorn dins las cendres, l'apelavan la Cendroseta.

Son paire, dabans que partir per la fièira, ié diguet :
« - De qué volètz que vos pòrte ? »

L'ainada demandèt una mantilha; la segonda, una bèla rauba; la tresena volguèt solament una nogueta.

Sas sòrres ié venguèron:

- Gromanda, vai t'amagar dins tas cendres; te valriá pas mai una mantilha o 'na bèla rauba, coma nautras, que ta nogueta ? »

Mès ela ié responguèt .

« - Aime mai ma nogueta, aime mai ma nogueta. »

Quand lo paire tornèt de la fièira, las sonèt e ié diguèt:

Venètz quèrre ce que m'avètz demandat. »

Aladonc bailèt la mantilha a l'ainada, la rauba a la segonda, e la nogueta a la tresena.

Las doas ainadas diguèron en d' aquesta . « - Aga, se t'èras facha portar quicòm de bèl, coma nautras, dimenge seriás la pus polida, tandis que te caudrà demorar dins tas cendres.»

Ela ié responguèt:

« - Siái contenta, siái contenta. »

Lo dimenge s'abilhèron per la messa, e dabans partir ié diguèron tornar:

S'èras pas estada tant manjaira, auríás demandat quicòm de bèl e non pas ta nogueta. Seriás venguda embé naustras, a lòga de gardar lo canton dau fuòc. »

Mès ela, totjorn ié responguiá:

- Siái contenta, siái contenta. »

Tant lèu qu'agèron partit, acomencèt de dobrir sa nogueta. Aquís i'agèt bèl e pus bèl: abilhatges d'òr, bèl capèl, bèla mantilha e bèla rauba. Se'n vestiguèt e se n' anèt a la messa. Tot lo monde, de la veire, disiá :

« - De qu'es aquela bèla dama ? »

Sas sòrres mèmes la reconosquèron pas. Entre qu'agèron finit, sortiguèt la premièira e corriguèt a l'ostal. Se devestiguèt dabans que sas ainadas tornèsson, e s'entarrèt dins las cendres.

Quand sas sòrres arribèron, ié diguèron - « - Ai! s'aviás vist la bèla dama qu'era a la messa! Persona l'a pas conoscuda! » Ela ié responguèt: « - Pas tant polida coma ieu, pas tant polida coma ieu.» Alòr que ié diguèron

Per Di, siás tant bela! » Quand l'ora de vèspres seguèt venguda, las doas ainadas s'abilhèron per i anar. En partiguent, diguèron a Cendroseta :

« - S'èras polida coma nautras, te pendriam ben; mès te volèm pas, que siás tròp salla. »

Tant lèu qu'agèron partit, ela s'abilhèt de pus bèl que per la messa e anèt a vèspres. Tot lo monde, de la veire, disiá : « - Enfin de qu'es aquela bèla dama, que degús la conosque pas ? »

Entre qu'agèron finit vèspres, tornèt sortir la premièira e s'anèt desabilhar. Quand sas sòrres arribèron a l'ostal, l'atrobèron dins las cendres coma totjorn ié digueron qu'avián vist una dama encara pus bèla que la de la messa. Ela ié responguèt mai : « -Pas tant bèla coma ieu, pas tant bèla coma ieu! »

Ié vengueron:

«- Oi, siás tant bèla, totjorn dins tas cendres!
»

Lo vèspre, après sopar, las doas ainadas s'apreparèron per lo bal, en ié diguent Vai te

jaire, tu, qu'aquòs es una bona vida, dau fuòc au liech! ». Ela totjorn responguiá :

-«Siái contenta! siái contenta ! »

Entre que sas sòrres agèron partit, tornèt dobrir sa nogueta e ne'n sortiguèt una parura que s'èra pas jamai res vist de pus bèl. S'abilhèt e se'n anèt au bal. Quand ié dintrèt, tot lo monde diguèt « - De qu'es aquela bèla dama ? » Mès degús la conoissí pas. Sa parura fasiá tament farfantèl, que los uòlhs ne'n tornejavan.

Totes venián la cercar, mèmes lo filh dau rei, que i aprometèt de dançar emb ela tot lo temps. Quand seguèt mièja-nuòch e que lo bal agèt finit, per s'amagar de sas sòrres, se n'anèt tament vite que perdèt sa pantofleta en camin.

Un còp a l'ostau, se desabilhèt e se cochèt. Sas sòrres, en arribant, ié parlèron mai de la bèla dama qu'avián vista au bal. Ela totjorn responguiá : « - Pas tant bèla coma ieu !

Pas tant bèla coma ieu! »

2

Ié diguèron : « - Oi, parla; per lo lièch, siás bona ! »

Lo filh dau rei, coma se'ntornava a son castèl, atrobèt la pantofleta e volguèt assaupre de quau èra. Alòr que, lo dimenge après, se tenguèt a la pòrta de la glèisa, e diguèt qu'ensajariá aquesta pantofla a totas las filhas dau país, d'aquí tant qu'agesse trapat la que i anariá. L'ensagèt ben en de fòrça, mès anèt pas a persona qu'a Cendroseta. Alòrs seguèt ela qu'esposèt e que faguèt reina.

*Lo gal cantèt
E la sorneta finiguèt.*

Lo Gojat

Un jorn, un gojat de la Serrana², qu'èra novèl maridat, diguèt à sa femna, lo bòn matin, en la quitant au lièch :

« - Me'n vau faire un affaire a cò de Martin de la Suca; ne digues pas res, perqué tene pas a cò que tot lo monde conosque mos affaires.»

Pren son camin e vai vèrs l'ostau de Martin, lo jardinièr:

«- Bonjorn, monsur Martin, li ditz lo gojat ;- m'an dich qu'aviatz un polin a vendre, e, coma n'ai besonh d'un, me fariatz plan plaser de me lo bailar: sabe que los tenètz de bona mena, a causa que sabètz ben soenhar los uòus de vòstra cavala. Sètz pas a vòstre còp d'ensag perqué ai vist los polins qu'avètz vendut a Guillaume mon vesin, e a Pierre, lo ramonet de la Suca.»

Lo jardinièr conoguèt qu'aviá a faire emb un imbecille e li diguèt:

«- Siái ben fachat de podre pas te vendre un polin: n'ai pas pus ; mès fai pas res, pòde te vendre d'uòus de cavala.»

«- Coma volètz, monsur Martin, que pòsque faire espelir aqueles uòus? S'ère abille coma vos, m'en poiariá cargar. »

«- I a pas res a faire, te bailarai un uòu prèste a espelir : en arribant à ton ostau, lo polin espelirà; mès te cau faire atencion de pas lo tombar en camin, perquè se copariá e lo polin partiria. »

«- Seguetz tranquille, monsur Martin, i farai atencion. »

Lo mercat fach, lo jardinier lo mena au fons de son jardin, i causiguèt la pus bèla cogorla que i aviá, i la pleguèt dins una saca, i la metèt sus l'espata, se faguèt pagar doas peças d'òr e lo renvoièt. Lo gojat, content coma un boçut, pren lo camin de son ostau, fièr d'avere fach un tant bòn mercat. Comptava, recomptava e disiá:

«- S'aquel polin que pòrtas dinc aquel uòu podiá èstre una cavaleta, ta fortuna seriá facha: un uòu per jorn que te faguèsse, aquò

fariá tres cent seissanta-cinc per an. E puòi, ta joina femna seriá contenta d'avedre un òme industriós; fariás ben concurréncia a monsur Martin. »

Se fretava las mans de jòia. Tot en parlant sol, fasiá pas atencion onte passava; au moment que se trobava à la cima dau truc de la Suca, la cogorla tombèt de dessus son espatla, rodèt per lo travers, se drobiguèt e se copèt en mila morsèls. Entrement que barrotlava, tustèt una lèbra au jaç, que dormissiá ; la lebra partiguèt e arpentèt tot lo bòsc de la Suca. Nòstre gojat creseguèt lo polin escapat de l'uòu que s'èra crebat. Se'n vai tot maucontent a cò dau jardinièr e li ditz:

«- Monsur Martin, malur m'es arribat. Ai laissat tombar l'uòu de cavala, s'es crebat e un polin ben bèu s'es escapat. Se vos aviatz vist coma corriási e tibava las aurelhas! . . . Coma devon èstre de bona mena, vòstres polins! ... Es pas lo tot, cau que me bailetz un autre uòu, en vos pagant, ben entendut.»

Lo jardinièr li ditz :

«- N'ai pas de prèstes coma lo que t'aviái bailat, mès fai pas res; auràs qu'a lo coar un jorn o dos, aquò sufrà. »

I baila una altra cogorla e i ditz:

«- Fai ben atencion a ce que te vau dire: pren aquel uòu, pòrta-lo a ton ostau, e d'aquí que lo polin siágue espelit, adreices pas la paraula a degús; amai te parlen, respòndes pas, autrament l'uòu seriá batièr.»

Lo gojat partís, arriba lèst a son ostau, mònta drech a sa cambra, mes la cogorla dins lo lièch, se ié mes dessús, se tapa plan e coa.

Sa femna arriba au bot d'un moment e i ditz :«De qué fas, Janon ; siás malaute?. . . Mès lo gojat, pas mot. « T'es arribat quicòm ?. Diga-z-o.» Pas mot. Sa femna sonèt los vesins, los amics de son òme. Tot lo mond arribèt: i parlèron; mès el, pas mot. Alors un de sos bòns amics diguèt : « -Ieu lo farai ben parlar.»

Se sarra de la femna dau gojat, qu'èra dins la cambra, i fai una guinhada e puòl quauques potons. Lo gojat sortissia d'uòlhs fòra la tèsta; feniguèt per podre pas pus téner e diguèt:

«- Pierre, siás ben urós que coe, autrement te levaiá d'aquí. »

Aguèt parlat, l'uòu de cavala espeliguèt pas, mès sa femna saupeguèt qu' avia esposat un òme abestit.

Cric, cric, Mon cònte es finit.

1 Version recueillie aux environs de St-Martin-de-Londres (Hérault), par M. Domergue, instituteur. . In :L. Lambert : « *Contes Populaires du Languedoc* » 1899, p 108-113.

2 Sérane. Chaîne de hauteurs qui sépare le lit de l'Hérault de celui de la Vis. (Thomas, Dict. topographique-. du dép. de l'Hérault)

La bèstia de sèt tèstas

Un còp i aviá un paure jovent qu'èra malurós coma las pèiras. Era vengut, plan planet, abucle. E dempuòi que sos vièlhs parents èran mòrts, li caliá mendicar dins la carrièira per aver de pan. Pas gaire de pan : de pan sec, d'aquel que digús mai n'auriá volgut, pas solament los chins o las galinas. Car las gents aquí èran pas gaire ricas. Era un país de rocardas e de combassas ont butava pas grand causa. S'i podiá pas faire gaire mai que de gardar de tropèls de cabras.

Era aquí a mendicar quora passèt lo barataire. Aquel barataire èra pas de l'endrech. Veniá de luònh, se sap pas tròp d'ont. Anava de vilatge en vilatge, e quand aviá pro enganat de gents e que riscava de se faire escarnir, cambiava d'endrech. Es coma aquò qu'èra arribat dins aquel endrech perdut. Era dintrat, aviá seguit la carrièira entre de nauts ostaus vièlhs e escrancats. Tot

semblava endormit. E sus la placeta, davant la glèisa, aviá desvístat aquel paure abucle.

- Sabes pas? li venguèt. Se vòls, nos podèm associar. Partirem totes dos. De tus, n'auràn pietat. E alara ieu farai la questa. Se ganharem ben un pauc de pan coma aquò... de qué viure. Milhor que se demoràvem cadun de son costat.

- Ieu soi tot sol. E sol, pòde pas gaire. Demòre tancat aquí, pòde pas anar luònh. Amb tu benlèu...

E partiguèron. Per camins. Dins un ostau un tròç de pan. Dins un autre quicòm mai. Çò que restava, puslèu que d'o donar als chins, lor o quitavan tot còp. Bòta, es totjorn aquò de manjat. Mas de carn, n'i en bailavan pas sovent. Mas si-ben un còp o un autre. Las gents èran pauras dins aqueles vilatges montanhòls, mas èran aculhentas, e coralas. Lor trobavan sovent un soplòg per passar la nuòch. Un estable, un palhièr.

E siaguèt l'auton. Lo temps veniá mai freg. Dins un autre vilatge coma aquò arribèron en cò d'un païsan. Tustèron a la pòrta. Una femna los faguèt dintrar. Amb un bèu sorire. Aviá pietat d'aqueles dos paures maluroses. E pasmens èra pas rica. Mas los aculissiá jot son teulat.

- Dintratz, brave monde, dintratz...

Los faguèt assetar davant lo fuòc. Anèt cercar d'uòus au galinièr e ne faguèt una aumeleta. La lor serviguèt amb un pauc de pan.

Mas l'abucle se rendèt ben còmpte que son companh se manjava tota l'aumeleta e li quitava solament lo pan.

- Siás pas estat brave amb ieu. L'aumeleta te la siás manjada tot sol. Mentre ieu aviái pas que los crostets. Sabes, ai pas tròp fisança en tu. Mas qué fariái tot solet? Cau que te seguigue...

Tornèron prene los camins. Arribèron a un riu. Aquí lo barataire volguèt prene son revenge de çò que li aviá dich l'abucle. Li diguèt:

- Tè, sauta aquí e te tremparàs pas.

L'abucle escotèt, sautèt. E se tustèt lo morre a un aubràs qu'èra davant. Tombèt dins l'aiga e se trempèt tot. Son companh cacalassava:

- Alara? L'aumeleta l'as sentida, e l'aubràs l'as pas sentit? Aquela empèga, pr'exemple...

L'abucle diguèt pas res. De qu'auriá dich? Reprenguèt lo camin amb el. E tot caminant lo barataire quitava pas de se trufar d'el.

- A, e ben l'as pas vist l'aubre? Las aumeletas las sentisses e pas los arbres? Siás un brave abestit, sas...

E caminavan, sens pausa, lòng dels camps e dels bòsques. Los dralhòus èran de mai en mai pichons. A boca de nuòch s'atrobèron dins un grand boscàs negre, luònh de tot. Un pauc perduts. Ni que lo barataire se donèsse l'èr d'aquel que sap.

E aquò's au mièg d'aquel boscàs que la nuòch los prenguèt. Prigonda, sens luna, escura coma un forn. S'assetèron per dormir au pè d'un garric. Mas pas puslèu avián cugat las parpèlas que t'entendon una bramada. Quicòm que bramava fòrt: una bèstia...

- E qu'es aquò? Veire un pauc?

Una altra segonda bramada. E aquò veniá de mai pròche.

- O fant, faguèt lo barataire. Es pas possible. Sabes de qu'es aquel crit. Se conoiriá entre mila. Es un lion. E deu èstre bravament gròs vist coma crida fòrt. Sèm perduts...

E lo barataire partiguèt en corriguent dins lo bòsc, luònh, tot drech, laissant aquí lo paure abucle.

E lo bram tornava clantir, pròche de mai en mai. L'abucle s'estransinava de paur. Mas el, podiá pas s'enfugir coma son companh. Una sola causa, que podiá far: escalar l'arbre. Bòta, èra pas aisit. Mas la paur li donava un

vam que se seriá pas cresegut. Escalèt. Au
pus naut que poguèt. Se recondiguèt dins la
rama.

- Aquí, se disiá, lo lion poirà pas me venir
quèrre. Me veirà pas.

E t'arriba aquí lo lion. Se planta au pè de
l'arbre en bolegant sa coa. Que tant fòrt
bacelava, tirava de l'arbre d'estelhs pus
gròsses que la man. E saludava l'arbre:

- Ben lo bonjorn, arbre! Siás totjorn tan
garrut, tus. Fai un an que t'aviái pas pus vist
mas as pas cambiat.

- Soi totjorn aquí, diguèt l'arbre.

- E los autres, los as pas vistes? Lo lop, lo
rainal? Ont son?

- Los ai pas encara vistes.

- Son encara en retard, tè. Per cambiar. Es
parièr cada annada.

- Nani, vaquí lo lop.

- Te vejaquí, lop? E alara, te despenchenariá
de venir a l'ora?

- O, bòta. Arribave a l'ora. Mas dins la prada de l'autra man dau sèrre ai vist un brave tropèl de motons. Gardat per una pastra jovenòta. E pas cap de chin. Alara comprenes ben, ai desvostat un anhelon polidet, un pauc en rara dau tropèl, li ai sautat dessus e me lo soi manjat.

- Putanièr de lop. Tu tanben as pas cambiat. Totjorn manjairàs e totjorn en retard. Mas vejaquí nòstre amic lo rainal, e es encara mai en retard que tus.

L'abucle amagat dins la rama de l'aubre entendiá, esterlucat, tot aqueles parlaments de bèstias. Lo rainal arribava e parlèt el tanben.

- Ben lo bonjorn mos amics. Me cresiái ben d'arribar a l'ora mas imaginatz-vos qu'en dintrant dins lo grand bòsc, m'atrobèrè a ras de la cabana de Ferran amb son pichon galinièr. Pensatz s'anave passar au larg sens i far un torn. Dintrèrè, ne sagnèrè un parellhat e me n'emportèrè doas autras per las entarrar

dins un endrech que sabe. Ai perdut un pauc de temps coma aquò. Mas ara soi aici.

- Bòta, cambiaretz pas jamai, camaradas, faguèt lo lion. Un bèu parelh de farandolaires totes dos. Mas un an a passat dempuòi la nuòch que nos recampèrem aici per lo darrièr còp. Contatz me totes çò qu'avètz après en randolant tot aquel temps.

Lo lop parlèt primièr:

- Ieu, ai après que la filha dau rei èra malauta, malauta que non sai. Plan plan s'anequelís e la mòrt se sarra. E pasmens se sabian, seriá aisit de la sanar.

- E sabes cossí, tus?

- Oc. I a jot son lièch un gròs sabaud, un sabaud enverinat. E se l'agantavan e lo fasián còser, ne farián un bolhon que li passarián coma aquò sus la pèl, a la maniera d'un enguent. E seriá garida, cap e tot.

- A pr'exemple. Mas o cau pas dire.

- Sai que nò qu'o cau pas dire. O tendrem secrèt totes tres, jurat?

- Jurat promés.

Amont dins l'arbre l'abucle escotava, tibava l'ausidor de tant que podiá. Mas un abucle es avesat a ausir finament. Quand aquò siaguèsse parlament de bèstias. Un lengatge a despart, de segur. Mas el o ausissiá e ne perdiá pas res.

Lo rainal parlèt après lo lop:

- Ieu, ai après que dins la vila amont, jot lo castèl dau rei, se morisson de set. Totas las fonts son aturadas. Res buta pas dins los camps. Ni blat, ni res. Lo bestial es tot aganit. Las vacas, las cabras, tot aquò malauteja, crèba de set e de talent. E se sabián...

- E o sabes tus?

- Comprene qu'o sabe. Mas o cau pas dire a digús.

- O sabes ben que nautres o contarem pas. Diga nos...

- E ben jot la vila i a de bornèls e de baumassas ont l'aiga s'acanalá. E es d'aquí

qu'avena la fònt. Mas dedins es venguda una granda bèstia de sèt tèstas qu'es au crosador dels rius de dejot la tèrra e se beu tota l'aiga. Ne lascia pas tant seriá un dedau. E davant las fonts aturadas òmes e bèstias se perisson de set e de fam.

- A pr'exemple.

- E sufiriá que quauqu'un dintrèsse dins aqueles bornèls e trenquèsse los sèt caps de la bèstia. Un a cha un. E l'aiga tornariá a las fonts. Mas caudriá quauqu'un de valent, que la bèstia es terriblassa. Pas que de la veire, los que per son malastre ne fan lo rescontre an tament paur que venon calucs, son tot enclausits. E la bèstia dels sèt caps los manja. E los de la ciutat, defòra, contunhan de se perir de set e de fam...

- Pr'exemple. Mas o cau pas dire, è?

- Sai que nò qu'o cau pas dire. O direm pas a digús, sabes ben.

Lo darrièr que ne contèt una siaguèt lo lion.

- Ieu, ai après quicòm mai, mos amics. Es los abucles. Se sabían i tornarián veire. Mas sabon pas.
- E tus o sabes?
- Oc, mas o cau pas tornar dire a digús.
- Promés jurat. O direm pas.
- Vai ben. Alara aquí l'afar. Sufiriá que venguèsson aici. E que se prenguèsson un pauc de la rusca d'aqueste arbre. Se la passarián sus los vistons. E i tornarián veire.
- A pr'exemple. Mas o cau pas dire...
- Comprene qu'o cau pas dire.
- E o tornarem pas dire. Digús de nautres tres...

L'abucle, sens far de bruch, en retenguent son alen, escotava tot aquò. Las bèstias faguèron:

- Ara, amics, avèm tres secrèts. Que gardam per nautres. Es ora de se quitar fins a l'an que ven. Dins un an se retrobarem aici meteis, au pè d'aiceste arbre. A la meteissa ora de la nuòch. Adieussiatz, amics...

- E lo còp que ven, ajustèt lo lion, seretz a l'ora.

Las bèstias se n'anèron, caduna de son costat. L'abucle esperèt que s'entendiguèsse pas pus res. Era luòntas ara, totas tres. Podiá davalat de l'arbre. E la prumièira causa que faguèt siaguèt de sortir de sa pòcha son cotelon e de rasclar un pauc de rusca. La trissèt tan finament coma poguèt entre doas pèiras que trobèt a paupas. E passèt la polvèra sus sos uòlhs. E aitanlèu, se mainèt qu'i vesia. Au començament èra un pauc trebol, coma a travèrs d'aiga. I tornèt, fretèt mai. I vesia milhor. E au tresen còp i vesia coma dabans. Era lo matin. Vesia los rais dau sorelh dins la rama dau grand bòsc. Dempuòi d'annadas aviá pas conegut que l'ombrassa, ara descobrissiá la lutz.

Era tan content que cridèt pas, boleguèt pas. S'assetèt au pè de l'arbre. Regardèt, a son entorn. Tan de causas a veire, lo cap li virava un pauc...

Puòi se tornèt levar e se metèt en camin. Tot caminant se disiá.

- Bòta, ara qu'i vese, de qué vau far? Finit de mendicar per aquel barataire que m'a abandonat aquí. Tè, la prumièira cause que pòde faire, es d'anar au castèl dau rei que la filha li malauteja. Sabe lo secrèt per la garir. Aquí çò que me cau far. Garir la filha dau rei...

Sortiguèt dau bòsc. Atraversèt de camps, de plantièrs. Los pichons caminets venián de bèus carrairons, puòi de camins ferrats, puòi de rotas largas. A cima se vesia dins sas muralhas, la vila. Bastida sus lo pendís d'un sèrre. E au pus naut èra lo castèl dau rei, amb sas nautas torres e sos merlets.

Atraversèt la vila. Lo mond e las bèstias per carrièiras èran tot anequelits, magres, a mitat mòrts de fam e de set. Las fònts sus las plaças èran aturadas. Los pesquièrs èran secs.

Au pus naut de la vila venguèt picar a la pòrta dau castèl. Una espessa pòrta de fèrre, tota negrassa.

- Qué volètz? Li cridèron. Tiratz enlai. Aicí esperam pas digús.

- Vene de luònh, diguèt l'abuclè. Vene per garir la filha dau rei.

Per lo còp los gardas quitèron de cridar. Anèron o dire au rei, amont dins la torre. E lo faguèron dintrar. Entre tres òmes en arma montèt fins a la sala ont se teniá, assetat sus son cadieiràs, lo rei. Qu'aviá l'èr trist e cansat.

- Dison que venes per me garir ma filha? Mèfi, estrangier. Se me la sauvas te recompensarai que ben talament. Mas s'aquò's de cracas, te fau copar lo cap aitanlèu.

- Mas la vau garir...

Doas servicialas vièlhas e tristas lo menèron dins la cambra de la filha dau rei. Le dròlla èra aquí. Se vesia qu'èra estada longtemps malauta. E ara la fin se sarrava. Era tota pallinèla. Anava morir...

- Me cau espiar jot lo lièch.

L'abucle se met de gratipautas e te vei, coma o aviá dich lo lop, un sabaud. Que jamai n'aviá pas vist de tant gròs. Tot cobèrt de bofiòlas rojas e blavas. Amassèt lo sabaud e diguèt a las servicialas que lo faguèsson bolhir. E que puòi ne fretèsson amb lo bolhon lo cadavre de la manida. Aquò lor semblèt un pauc bajòco mas o faguèron. E aitanlèu la manida reprenguèt de colors. S'assetèt, diguèt a son paire:

- Paire, soi garida...

Lo rei embracèt sa manida. La jove princessa. Era sauvada. Dobrissia de grands uòlhs. Agachava, esterlucada, aquel que

l'aviá tirada d'aquí. E lo rei son paire vegèt cossí la joventa espiava aquel òme. De grands uòlhs candes, abrasugats. Amb dedins de reconoissença, e tanben un peçuc de quicòm mai. Aquò lo faguèt soscar. Se revirèt dòrs l'abucle:

- Ai promés de te recompensar.
- Sire, n'es pas temps. Ai encara una tasca de complir. Totas vòstras fònts son aturadas amòr a una granda bèstia de sèt caps que demòra jot la ciutat, au pus fons de las cròsas, e que se beu tota l'aiga. A fach son nis au crosador dels grands rius qu'avenan jot la ciutat. Es per aquò que tot es sec, que res vòu pas butar dins vòstres òrts, que res cola pas de las canèlas de vòstres grífols...

Lo rei l'escotava. L'abucle contunhèt:

- Sufís que me bailèssetz un sabre, e me n'anirai au fons de las cròsas. La bèstia, la campejarai e li coparai sos sèt caps. E l'aiga tornarà rajar a vòstras fònts.

Li donèron un sabre e li mostrèron la pòrta tota mosida que donava sus las cròsas. Aquela pòrta èra barrada dempuòi totjorn. Aquelas ancianas caforas jot la ciutat, digús i anava pas jamai. Mas aquí, darrièr l'abucle, siaguèron un mannat a seguir, en demorant en arrièr, de soldats, de badauds, qué sabe ieu. Parlavan entre eles, a la chut-chut:

- Aquela bèstia. S'aquò's verai que i a una bèstia de sèt caps coma aquò...

L'abucle, amb son sabre, picava sus las ròcas per far de bruch, per atírar la bèstia. Jot las vòutas crotadas aquò fasiá un çaganh pas possible. L'abucle contunhava de picar.

Au virar d'un corredor, tot d'un còp, sens que l'aguèsse ausida venir, aquí una tèsta terribla. L'abucle faguèt virar son sabre un parelh de còps e ... rrau! li copèt lo cap.

Pas puslèu aquel cap siaguèt au sòu que dau fons de la cròsa sortís un segon cap encara mai terrible, boca grand dobèrta per se chapar l'abucle. Mas l'espasa virèt mai e ... rrau! li copèt lo cap.

Aquí dos caps au sòu. Mas aitanlèu ne'n sortís un tresen, terriblàs. La boca grand dobèrta, que bramava, a vos traucar los ausidors, e una lenga coma la d'una sèrp, tota ponchuda, en doble fisson, que tremolava. S'aprestava a manjar l'abucle e en doas bocadas aquò seriá estat lèu lèste. Mas l'espasa virèt mai e ... rrau! li copèt lo cap.

Lo quatren cap arribèt, e la bèstia semblava de mai en mai enferonida, cridava e sisclava jot las vòutas de la cròsa, e, l'abucle, sens trigar, copèt tanben aquel cap, e los autres a de reng fins au seten. Ni que de mai en mai, a proporcion que li copavan sos caps, la bèstia semblèsse de venir de mai en mai poderosa.

Quand lo seten cap siaguèt per sòu, i aguèt un grand silenci, subran, dins la cròsa.

- Es acabat, diguèt l'abucle.

E doçament, entendiguèron l'aiga que cascalhava. A bèles paucs, tornava dau fons de la tèrra, las fònts avenavan tornarmai. Los pesquièrs èran plens, las gents e las bèstias se trasián dedins per beure, beure tant e mai. E l'aiga empliguèt los valats e las robinas, asaigant los camps.

- Per tot çò qu'as fach per ieu e mon reiaume, diguèt lo rei, te baile lo govèrn d'una companhiá de soldats. E s'ai ben comprés en regardant ma filha cossí t'espiava, me crese que li desagradariá pas de venir ta femna. E s'es consenta, ieu dirai pas de non.

La filha èra consenta. En bèl unifòrme, l'ancian abucle passèt l'anèl noviau au det de la jove princessa. E vos dise pas quana fèsta dins tot lo reiaume.

Quauques jorns puòi, mentre dins son polit unifòrme passava en revista sa companhiá, te'n vei un qu'aviá un èr de cacibralha, au mitan dels autres qu'èran totes de cranés soldats. Encara lo reconoissiá pas, aitanben, car l'aviá pas jamai vist de sos uòlhs. Era lo barataire, aquel que l'aviá fach partir per camins, lo fasiá mendicar, e l'aviá abandonat dins lo grand bòsc quand aviá ausit venir lo lion...

- Sabes que marcas mau, tu? Pas rasat, tas bòtas totes enterrosidas, l'unifòrme espelhat. Es una vergonha. Quau siás? D'ont venes?

A la votz l'abucle reconoguèt lo barataire.

- Mas te conoisce, tu. Mendicaves long dels camins amb un abucle, de vilatge en vilatge. E aquel abucle lo quitères solet au mitan dau boscàs.

Lo barataire poguèt pas dire de non. Era tot moquet. O deguèt reconóisser.

- E òc.

- Sabes que poiriái te far copar lo cap d'ausida.

- Sai que.

- Mas es pas aiçò que vai far. Escota. Te vai mandar escotar los secrèts de las bèstias. Te rapèlas l'arbre ont m'abandonères. Aquò se passava i a un an. Aquesta nuòch lo lion, lo lop e lo rainal van tornar, coma cada annada a la meteissa data. Per se dire son secrèt au pè d'aquel arbre. E tus, seràs dessus, escondut dins la rama. E escotaràs tot. E subretot bolegues pas, que lo lion de manjariá.

Per o dire verai lo barataire s'estransinava de paur a l'idèa de passar la nuòch solet dins aquel arbre amb lo lion e lo lop dejota. Mas i caliá anar. Era aquò o lo cap trencat sus la plaça de la vila, d'un còp de destrau. Aladonc

montèt dins l'arbre e s'apreparèt a i passar la nuòch.

Quand siaguèt negre nuòch, s'entendiguèt au fons dau boscàs lo bram dau lion. Arribava a bèl esprèssi. Dins pas res de temps siaguèt aquí au pè de l'arbre. E lo tornèt bacelar amb sa coa. Avia tant de fòrça que d'estelhs volavan.

- Bonjorn arbre. Vas ben dempuòi l'an passat?

- E òc.

- E aqueles dos cocarros, son encara en retard?

- E òc. Los ai pas encara vistes.

Au cap d'un brieu, lo lop e lo rainal arribèron. Avian de desencusas. Lo lop avia manjat un anhelon, e tanben la pastra, aqueste còp, per far bona mesura. E lo rainal s'era empassat per la garganta tres galinas grassas dins la cort d'un mas. Avian totes dos

pres de bòn temps sus lo camin. D'aquí lo retard. Coma cada annada.

Mas aqueste còp i aviá quicòm mai. Lo lion bramèt:

- Soi pas content ongan. Pas content amai. Nos èrem dites tres secrèts. Aqueles secrèts, o aviam jurat, digús los deviá pas contar a quau que siáque. E pasmens quauqu'un los a dites. Quauqu'un a ruscat l'arbre per sanar un abucle, quauqu'un a bolhit lo sabaud per sanar la filha dau rei, e quauqu'un a copat los tres caps de la bèstia que se beviá tota l'aiga jot la ciutat. Quau a parlat? Quau?

- Aquò's pas ieu, diguèt lo lop.

- Nimai ieu, diguèt lo rainal.

- Pr'exemple, venguèt lo lion. E alara quau es?

- Sabe que lo rainal es un messorguièr, faguèt lo lop. Es rusat que non sai, te'n fai totjorn quauqu'una.

- E pasmens per aqueste còp es pas ieu. Deu èstre tu.

Aquí lo lop e lo rainal totyas dents defòra que començan de se sautar dessus e de se batre. Lo lop èra mai fòrt. Espandiguèt lo rainal d'esquina sus lo sòl. Dins sas maissas li teniá lo còl. Sufisá de quichar un pauc e l'escanava. Mas lo rainal, jagut d'esquina coma aquò, veguèt dins la rama lo barataire.

- O! Companhs. Sabe quau es que rauba nòstres secrèts. Auboratz un pauc lo cap!

E las tres bèstias, en levant lo cap, veguèron estaloiat sus sa branca lo barataire. Qu'èra adejà mitat mòrt de paur.

- A, cridèt lo lop. aquò's coma aquò. Es tus que nos espionas. E nos raubas nòstres secrèts...

Lo lion siaguèt pres per una fotra coma jamai digús n'aviá pas vista. Comencèt de bacelar l'arbre amb tant de fòrça que lo barataire aviá de mau a se téner. E au cap d'un brieu poguèt

pas pus s'arrapar, tombèt au pè de l'arbre.
Aguèt pas lo temps de tocar lo sòu. Las tres
bèstias èran ja en trin de lo manjar tot viu. Lo
lion, lo lop e lo rainal.

Ne laissèron pas que lo capèl e las sabatas.
L'endeman l'abucle amb sos soldats los
retrobèron au pè de l'arbre, amb quauques
flòcs d'òsses trissats e rosegats. N'aguèron un
pichon tremolum, de pensar a çò que s'èra
passat aquí anuòch. E tirèron camin.

E ieu passave per aquí, mas i restère pas, qu'
a n' aquel moment lo gal cantèt e la sorneta
finiguèt.

(Adaptat au Montpelhieirenc de "Contes dau Sarladés" per
Silveta Berlinguier-Gilet e Jacme Boisgontier, Novelum, IEO,
1981.)

Lo Maset

Un còp, i aviá un pescairon que demorava, embé sa femna, dins un vièlh maset tot escranat. Un matin, au premier còp de filat, pesquèt un pèis qu'era tot d'òr. Aquel pèis, pas pus lèu èstre defòra, se meteguèt a parlar:

«-Se me laissaves enanar, - ié diguèt, - auriás pas qu'a me demandar ce que volriás, t'o auriái. »

«- Se te laissave partir, - diguèt lo pescairon, - sai que revendriás pas pus, e, se ma femna o sabiá, m'estiblassariá. »

- Fai ce que te dise, e te'n trobaràs ben. »

Lo pescairon lo laissèt partir e revenguèt a son maset.

«- Te vejaquí, cocarro, - ié cridèt sa femna, - pòrtas pas res? Aviái pescat un pèis qu'era tot

d'òr; m ' a dich que se lo laissave enanar, me bailariá tot ce que volriái. »

«-E i as pas res demandat ?

«-Pas res. »

«-Cossí, pas res! Revira-te, e vite, e demanda-ié que d'aqueste maset te fague un polit ostau.

Lo pescairon pren sa defila e se'n vai tot drech a la ribièira, pica de las mans, coma i aviá dich lo pèis, e lo pèis revenguèt sus l'aigua.

« -De qué vòls? »

«-Vòle que m'apares: ma femna m'a fach tantara de ce que t'aviái laissat partir. Demanda que de nòstre maset tot escrancat fagues un polit ostau. »

«- Revira-te, aquò's fach.

Lo pescairon s'entornèt. En virent lo canton, vegèt un polit ostau tot nòu, qu'aviá una

verdesca per davant et un òrt per darnièrs.
Diguèt a sa femna:

«Deves èstre contenta? »

«- Contenta! Que vòls que fague d'un flòc
d'ostau coma aquò? S'encara èra una bòria.
Vai-te'n au pèis qu'es tot d'òr e diga-ié que
nos cau una bòria. »

Lo pescairon se'n vai tornar a la ribièira.

« - Es mai ieu; ma femna tròba pas qu'aquò
siáque pro : vòu una bòria.»

«-Revira-te, aquò's fach.»

Lo pescairon s'entornèt. En virent lo canton,
vegèt una fòrta e granda bòria, onte i aviá
fòrça buòus e vacas. Diguèt a sa femna:

«-Deves èstre contenta? »

«- Contenta! per aquela traça de bòria!
Volriái ben mai un castèl. Revira-te, e vite, e
vai ié demandar un castèl. »

Lo pescairon se'n vai a la ribièira, e pica de las mans. Lo pèis revenguèt sus l'aiga.

«- As pas encara contentat ma femna: ara vòu que d'aquela bòria fagues un castèl. »

«-Es ben reborsièira, ta femna ; me dònà pro pena. »

«- Es vrai, mai que vòls? S'o pòs faire, fai-z-o. »

«- Revira te, aquò's fach. »

Lo pescairon s'entornèt. Dau virant vegèt un bèu castèl, e sa femna qu'èra à la fenèstra que s'espaçava. Ié diguèt:

«- Deves èstre contenta? »

«- Contenta! I a pas a cridar: Venètz veire ! Quau a pas un castèl? Volriái avedre quicòm que degús agèsse pas: vòle un palais. »

«- Autant es a dire que vòls èstre reina; derasonas.

«-Vòle un palais. Revira-te, e vite, e vai ié lo demandar.»

Lo pescairon s'enanèt, pro moquet de ce qu'anava demandar. Lo pèis venguèt tornar.

« - Ma femna a perdut l'eime: vòu un palais.»

«-Ta femna es bauja. »

«- O sabe ben; mès s'o pòdes faire, fai-z-o. »

«- Revira-te, aquò's fach. »

Lo pescairon s'entornèt. Quand seguèt à l'endrech onte se vira, vegèt son vièlh maset tot escrancat e sa femna, assetada sus lo lindau, que plorava. Entre que lo devistèt, ié faguèt sa bramada. Lo pescairon, qu'aviá la mosca, agantèt una giscla e faguèt gisclet d'aquí qu'agèsse dich qu'èra contenta.

Me derevelhère e faguèt jorn.

Version recueillie à Montpellier (Hérault), écrite sous la dictée de M.- Feuillade par A.Montel. . In :L. Lambert : « Contes Populaires du Languedoc » 1899, p 104.

La Domaisèla

I aviá una domaisèla qu'aviá una rauba d'esteriganha, un capèl de sucre e de solièrs de vèire. La rauba restèt emb una ronza, lo capèl se fondèt au sorelh, los solièrs se copèron en glissant sus la jalada e faguèron

Clic, clac,

Mon conte es acabat.

Version recueillie à Aspiran (Hérault), par M. le docteur Espagne. In :L. Lambert : « Contes Populaires du Languedoc » 1899, p 117.

Ensenhador

Capítol 1 : Peperelet.	3
Capítol 2 : Turlendu.	6
Capítol 3 : La Mairastra.	10
Capítol 4 : Lo Lop, lo Rainard e lo Boscatièr.	16
Capítol 5 : Lo Reflechiment.	22
Capítol 6 : Lo pelerinatge de la paura fornigueta.	30
Capítol 7 : Lo camin dau paradís.	38
Capítol 8 : La pèl d'ase.	50
Capítol 9 : Misèria.	59
Capítol 10 : Mitat-de-Gal.	69
Capítol 11 : Lo Lauraire.	82
Capítol 12 : Joan de l'Orsa .	94
Capítol 13 : Peton-Petet.	110
Capítol 14 : Las tres galinetas .	112
Capítol 15 : Joan lo Nèci.	116
Capítol 16 : Las sorcièiras .	122
Capítol 17 : La Cendroseta.	126
Capítol 18 : Lo Gojat de la Serrana .	131
Capítol 19 : La Bèstia de Sèt Tèstas	136
Capítol 20 : Lo Maset.	162
Capítol 21 : La Domaisèla.	168
ENSENHADOR	169

